ISSN 1891-8859

Årgang 20 nr. 3
September 2015

BUDSTIKKA

Norsk Posthistorisk Selskap

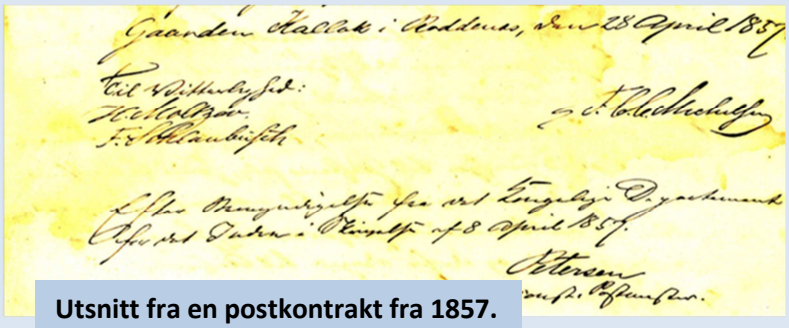

Utsnitt fra en postkontrakt fra 1857. Les om poststedet, om menneskene og også denne – på sidene 15-23

I dette nummer:

Noen linjer fra redaktøren 2
Dagens applaus: Entusiaster 2
Hent brevet hos avsender! 2
Lederens hjørne 3
Åpent møte i Trondheim 6. juni 2015 4
Arvid Løhre: Nytt stempel "Frankeres ikke" 4
Finn Bjørke: Et uvanlig prefilbrev til Danmark 5
OK: Den første Tur i Postruten Bergen-Newcastle 6
Uvanlig blandingsfrankering ? 7
"Feltpostinspektøren" 7
Wilfred Wasenden: En original håndannullering 9
Budstikka, prøvenummer 1995 10
Litt "småsnusk" 10
Trond Schumacher: En finsk interneringsleir i Svanvik 11
Egil H Thomassen: Postbåt-forlis (3) 12
Øyvind Midtlid: Postaabneriet i Rødenæs, Smaalenenes Amt. *"Een Postaabners virksomhed og Endeligt".* 15
Viktige venner av NPS 24

Egil H Thomassen fortsetter i dette nummer sin serie om postbåtforlis. Tenk litt på oppdraget "posten skal frem" og hvor farefylt det var å etterleve dette i all slags vær når transportmidlet lunne være som på illustrasjonen til høyre. Les deretter på sidene 12-14.

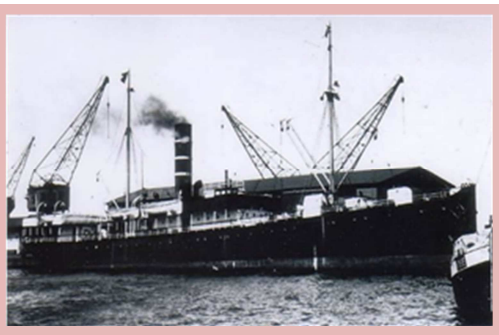

DS Mercur (tidl. DS Kong Dag)

Skipet som ble benyttet på postruten mellom Bergen og Newcastle. 2172 enheter post var om bord på den første turen. Fordeling på destinasjoner inngår i beretningen på side 6. Eier noen et "førsteturbrev "?

Se sidene 4 og 7-8

Side 9

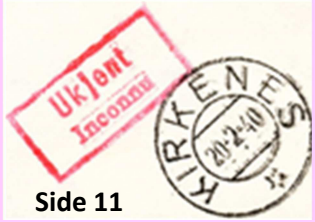

Side 11

NORSK POSTHISTORISK 19 19/2 77 SELSKAP

Medlemsmøter høsten 2015:

Lørdag 19. september

Georg Størmer : Utenrikshandelen i skillingsperioden vist ved norske skillingsbrev til utlandet

Lørdag 21. november

Finn Bjørke : De norske poststemplene 1845 til 1854

Møtene holdes i 2. etasje, lokalet "Anton B.", over

Kafé Asylet

Grønland 28, 0188 Oslo kl. 13.00

Mat og drikke: tradisjonelt opplegg

Budstikka

utkommer i 2015 med fire nummer og sendes til medlemmene i NPS.

Ettertrykk tillatt etter avtale for originalstoff.
(Men ikke stoff merket med ©).

Ansvarlig redaktør:
Per Erik Knudsen
Ullern allé 123, 0381 OSLO
Tlf.: 0047 2250 1349
E-post: **budstikka@posthistorisk.no**
per.erik.knudsen@getmail.no

Norsk Posthistorisk Selskap
Adr.: Postboks 4369, Nydalen
0402 OSLO, Bankgiro: 0540 08 40395
Hjemmeside: www.posthistorisk.no

Leder: Trond Schumacher
Holmendammen Terrasse 22, 0773 OSLO
E-post: **trond@schumacher.no**

Nestleder: Øivind Rojahn Karlsen
Maries vei 12, 3610 KONGSBERG
E-post: **oivindrk@online.no**

Sekretær: Arvid Løhre,
Lurudveien 28 K,
2020 SKEDSMOKORSET
E-post: **arvid@online.no**

Kasserer: Gunnar Melbøe
Betzy Kjeldsbergs vei 26 E, 0486 OSLO
E-post: **gmelboee@online.no**

Styremedlem: Henning J. Mathiassen
Revefaret 69, 3033 DRAMMEN
E-post: **henning.j.mathiassen@ebnett.no**

Varamedlemmer:
Arne Thune-Larsen
Melumveien 7, 0751 OSLO
E-post: **arne1@getmail.no**

Knut Arveng
Baglerfaret 4, 0677 Oslo
E-post: **knut.arveng@getmail.no**

Noen linjer fra redaktøren:

Om å komme til dekket bord..

I september 1995 kom det ut et prøvenummer av det som senere er blitt **Budstikka,** som vi kjenner det i dag. Etter tre fremragende posthistorikere som ***Tor Østlund***, ***Oddbjørn Solli*** og ***Bjørn Schøyen*** – kom jeg til dekket bord.

I 1995 hadde selskapet 18 år bak seg *uten* medlemsblad, 20 nye år er nå gått over i historien *med* medlemsblad..

Bladet har i løpet av de 20 årene har funnet en form. Jeg har de siste ukene lest meg gjennom noen årganger og ser at formen både er innhold og format. Innholdet er godt variert og i alt vesentlig av ***høy kvalitet.*** Jeg kan se at mange medlemmer har bidratt fra sin forskning, delvis presentert andres forskning. ***Ivar Sundsbø*** avsluttet sin formannsartikkel i prøvenummeret slik:

> ***Det er nemlig en sannhet som har blitt tydeligere og tydeligerefor meg ettersom tiden går. Desto mer man gir – desto mer får man. Hvis alle gir vil også andre få.***

Jeg tror at Budstikka og de skrivende medlemmene i NPS har levd opp til og fortsatt vil leve opp til dette.

Per Erik

Entusiaster.
For rundt tre år siden skrev jeg om **Norgeskatalogen** på denne plassen i Budstikka. Tid for det også i år.
Av grunner vi alle husker, ble det ingen katalog i fjor.
I løpet av september 2015 kommer en ny utgave.
Selv om jeg ikke har sett den eller hørt hva den vil bringe av stoff, vil jeg anbefale at vi alle investerer i katalogen.
Ikke fordi jeg er medlem av OFK, men fordi **det er viktig for alle med interesse for norsk filateli** at Norgeskatalogen finnes. Den gir riktignok OFK inntekter, men det skyldes først og fremst at entusiaster bruker fritid og ferier til å lage katalogen. Andre entusiaster gir innspill og kommer med forslag og rettelser. Det er summen av innsatsen fra alle entusiaster som gjør at det finnes en slik katalog. Her er også vi andre med, vi entusiaster som har interesse for filateli men som ikke bidrar på annen måte enn at vi bruker/kjøper katalogen.

Uten all gratis innsats, ville det ikke finnes noen katalog. Forretningsøkonomisk ville en utgivelse vært en katastrofe om det skulle vært betalt godtgjørelser etter normale timelønnssatser for redaksjon og forfatterhonorar.

Som gammel "bokmann" vet jeg mye om bøkers mulige lønnsomhet.

Stor takk til alle entusiaster!
(med håp om at dere ikke er "... dom sista entusiasterna..."

© Filur

Ny posthistorie: Hent brevet hos avsender!

For å utnytte de gjenværende medarbeidernes arbeidstid best mulig og også i fremtiden unngå tap for eieren (Staten = oss) har Posten visstnok planer å forsøke en ny alternativ driftsform. Vi kan selv hente brevet hos avsenderen. Til gjengjeld slipper vi med halv porto.
Først har portoreformer ført til at portotakstene er mangedoblet i de siste årtiene. Det vet vi som frankerer med merker fra gamle årssett og venners "hamstring" mye om. Det er lenge siden postmottakere i villastrøk måtte ha postkassen ved veien eller i samlestativ nær vei for å spare postmedarbeidernes skosåler. Nå har Posten Norge, inspirert av idéer fra Danmark, funnet at de kan spare penger og avlaste/redusere staben.

Det dreier sig altså om den nye Selvhentingsordningen, hvor menigmann selv kan hente post hos avsender.
"Vi tror at det blir helt revolusjonerende. Avsender ringer til mottaker eller sender SMS/e-post og forteller vedkommende at der ligger en pakke eller et brev og venter. Så kan mottakeren velge å kjøre, sykle eller ta buss/tog for å hente post – derved sparer man 50 % af portoen!" jubler Postens viseassisterende kommunikasjonsdirektør, Julia Umuliussen.
Store idrettsutøvere på merkene. Hun tilføyer, at Posten planlegger ***egne frimerketyper*** for Selvhentingsordningen. Seriens merker koster naturligvis halvparten av vanlig portosats. Vanlig brevporto blir inntil videre kr. 20 og selvhentingsporto blir da så lav som kr. 10.
Motivene på de første merkene blir kjente kappgjengere og syklister, valgt for å fremme folkehelsen via mosjonstanken. Man tenkte først på løpere, men fant det motivet så forslitt, det er jo også lenge siden Maraton ble oppfunnet.
"*Vi ser slik på det: Syklister kommer seg fort frem – ordningen vil gjøre posthenting til en folkesport*," mener Julia Umuliussen. Hun har ingen forståelse for at noen kan anse Posten for en døende institusjon eller posthistorie. Det gode brevet kan aldri erstattes av sosiale medier, det kommer i tillegg til elektronisk post som Posten selvsagt også tar seg av. I mellomtiden er jo så godt som alle vanlige postkontor blitt nedlagt.. Hvis forsøksordningen blir lønnsom, vil en permanent ordning også kunne utvides til pakkepost. Man følger selvsagt også de sveitsiske forsøk med levering av **post og pakker til "grissgrendte strøk" ved hjelp av satelittstyrte droner.**

ISSN 1891-8859

Lederens hjørne

Når dette skrives har sommeren tatt over med stigende temperaturer og kortere og noe mindre lyse dager enn for bare et par uker siden. Den kaldeste Juni måned på 20 år ble likevel en stor begivenhet for oss posthistorikere.

Høydepunktet var **Trondheim 2015** med både regional og nasjonal frimerkeutstilling, der både gamle og nye posthistoriske eksponater glimret i utstillingshallen. Utstillingen ble en fin ramme rundt Norsk Filatelistforbunds landsmøte i Trondheim. Det var stint med delegater, der vi kjente igjen mange medlemmer i Selskapet. Ubeskjedent nok er det ingen grunn til å la være å kommentere at det er oppsiktsvekkende hvor mye posthistorikere gjør av seg i dagens frimerkemiljø. Ikke bare er mange av delegatene på landsmøtet ihuga posthistorikere; de er også utstillere og arrangører og dommere, aktive foredragsholdere i landets mange lokale klubber, og dyktige skribenter av filatelistisk og posthistoriske litteratur.

I Trondheim mottok to av våre medlemmer '**Richter-prisen'** . Richter-fondet er et fond med en grunnstamme på NOK 100.000, hvor det ifølge statuttene 'fra avkastningen skal årlig deles ut en pris til den person/de personer eller evt. studiegruppe, som hver for seg eller i fellesskap gjennom artikler i den filatelistiske presse, monografier, håndbøker eller andre former for publikasjoner har bidratt til studiet av Norges frimerkeutgaver, norsk posthistorie og norske poststempler med et originalt og selvstendig arbeide'.

I år var det **Oddbjørn Salte** og **Arne Eriksen** som fikk prisen for sine dypdykk i arkiver med påfølgende utgivelse av posthistorisk litteratur om 'Schancke' og 'Posten som kom og gikk i Stavanger Amt' (Oddbjørn), og 'Dar kjem dampen – med post' (Arne Eriksen sammen med Audun Hanstveit), 'Send meg eit brev frå Hardanger' og sist, men ikke minst 'Feltpostinspektøren. Posten i krig 1940', som er Arne Eriksens seneste bidrag til den historiske og posthistoriske litteraturen. En velfortjent applaus til begge. De lokale arrangørene hadde også sørget for å hanke inn Arne som foredragsholder til NPS sitt åpne møte under utstillingen. Som vanlig ga Arne et inspirert og engasjert foredrag, denne gang til ca. 50 tilstedeværende på lørdag ettermiddag om 'innsatsen til feltpostinspektør Harry Olaf Berg og soldat og menig Hans Reimers Blom under feltposttjeneste og kamper på Vestlandet og i Valdres i aprildagene 1940'. Foredraget representerte et utdrag av noen av høydepunktene i Arnes siste bok (se anmeldelse annet sted i dette nummer av Budstikka).

Den 10. juli i år skjedde en flyhistorisk begivenhet på linje med Tryggve Gran sin flyvning over Nordsjøen sommeren 1914. Klokka 10.18 fredag formiddag tok flyger Didier Esteyne av fra den 1 550 meter lange rullebanen på Lydd lufthavn i England med sitt tomotors elektrisk E-Fan fly med plass til to passasjerer, og landet på Calais-Dunkerque flyplass i Frankrike kl. 10.57 samme formiddag. Dette ble av Airbus beskrevet som den første kryssingen av Den engelske kanal med et el-fly. Hvorvidt flyvningen også representerte en **flyposthistorisk** begivenhet, slik det ble den 30. juli 1914 når aviseier lord Northcliff også sendte et fersk eksemplar av Daily Mail adressert til dronning Maud med flyet, vites ikke i skrivende stund. Dronning Maud ble den første i verden som mottok denne typen luftpostsending.

En annen aktivitet, om enn uformell, som dessverre bare et fåtall av NPS sine medlemmer har anledning til å delta på, er noe Oslo-gjengen av posthistorikere har tvunget fram, og etter hvert fått et uttalt behov for, er de åpne tirsdagsmøtene på byen når sommertemperaturene innbyr til uteservering i Borggården til Oslo Rådhus. Dette er en aktivitet som har pågått noen år, og populariteten er langt fra synkende. Jeg har selv hatt anledning til å være med på noen 'møter', hvor både posthistorikere og venner og koner til posthistorikere har deltatt i meningsutveksling og debatt rundt bordene. Temaer som tas opp varierer fra generelle til spesielle, som naturlig er, men med vekt på 'det spesielle for den spesielt interesserte posthistoriker'. Men spennvidden i temaer er stor; i år fra 'Hva gjør vi med Hellas?' til 'Hva gjør vi med ulven?'. Selv om mange av temaene beveger seg utover posthistorien, synes de fleste i vår sosiale omgangskrets å trives med diskusjonene. Apropos ulven: det er ikke noe enkelt liv å være rovdyr, som implisitt innebærer at den må gå på rov for å leve. En alternativ livsførsel utendørs er vanskelig å se for seg, men noen vil mene at den bør skytes eller bures inne i dyrehager, eller endog dresseres som hus- og kjæledyr for de spesielt interesserte. Dette er et eksempel på et tema der det ikke er mulig å oppnå enighet om hvilke tiltak som bør iverksettes, ikke en gang blant likesinnede i hobbyen.

For øvrig ser det ut til å bli en interessant frimerkehøst. Det ryktes fra våre sponsorer at det er innlevert mye interessant posthistorisk materiale til høstens store auksjoner. Bl. a. skal vårt medlem Knut Knutzens internasjonale gullmedaljesamling over norske skillingsutgaver stykkes ut på auksjon i november. Her gjelder det om å ikke sove i timen!

I artikkelen om Maudheim-ekspedisjonen i siste nummer av Budstikka, ble det i sin tid fremholdt fra ekspedisjonsledelsen at det private kautsjuk -stempel som Norsk Polarinstitutt lot lage høsten 1950, **aldri ble brukt** til å stemple frimerker på postsendinger, men kun benyttet som sidestempel på brev og kort fra ekspedisjonsdeltagerne. Det viser seg likevel ikke å ha holde helt stikk. Etter at artikkelen ble skrevet er det kommet for dagen at en av de svenske flymekanikerne som deltok under flyfotograferingen av Dronning Mauds land sommeren 1952, herr Uno Jegestad, likevel så sitt snitt under oppholdet til å stemple en 4-blokk av 25 øre kong Gustav på et kort adressert til en venn i '*gamla Sverige som man så längtat efter*'. Kortet er avbildet nedenfor. Et fint ekspedisjonsobjekt, der trøsten må være for den som ikke eier kortet at ingenting tyder på at kortet er blitt framsendt med posten.

Med ønske om en begivenhetsrik høst i vår lille posthistoriske boble . . .

Trond

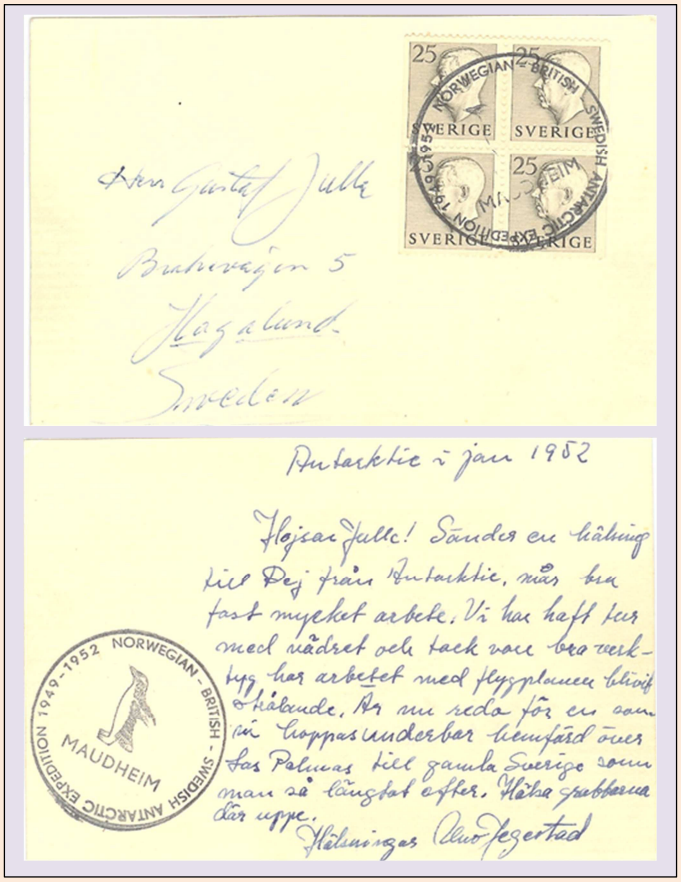

Åpent møte i Trondheim 6.juni 2015

Nytt stempel «Frankeres ikke»; av Arvid Løhre.

Det har nå gått to år siden jeg publiserte min artikkel om porto-friheten til personal-organisasjonene i Posten.
(«FRANKERES IKKE» - personalorganisasjonenes portofrihet siden 1981., Budstikka 2013:3)

Jeg har dessverre ikke fått noen tilbakemeldinger som utdyper eller kompletterer det jeg skrev. Men nå har jeg nettopp registrert et nytt stempel, takket være materiale jeg har fått fra et av våre stiftende medlemmer, Knut Buskum. Stempelet er brukt på en «Postsak»- konvolutt, med avsender «Postpensjonistene / avd. Vestoppland». Post-pensjonistene skal normalt ikke bruke slike konvo-lutter, en gang betalt av en avdeling i Posten.

Det er nemlig slik at avdelingene vanligvis blir internfakturert konvoluttene med en flat portosats, og kostnad til framstilling. Hvis en avdeling i Posten eller Bring som konkurrerer med andre aktører kunne sende gratis «postsak», ville det være i strid med regler om kryss-subsidiering, og føre til ulovlig konkurransevridning. De fleste avdelingene konkurrerer, snart alle, derfor er «PORTO BETALT», som i dette årtusen har erstattet POSTSAK, en korrekt påstand. Porto er betalt!

Men Postens personalorganisasjoner, inklusiv Postpensjonistene, har avtaler om portofrihet. Det er grundig gjort rede for dette i artikkelen. Så konvolutten skulle vært nøytral, stempelet i seg selv er nok. Teksten er lik den jeg har vist tidligere: «Frankeres ikke / i henhold til avtale med / Posten Norge – Hovedkontoret», men den er med kun stor forbokstav i første linje, og den er uten ramme.
Ingen stor oppdagelse, men nå er det registrert og publisert.

Vi har tradisjon for å arrangere åpne møter ved nasjonale arrangementer, og nå var det som kjent samtidig både landsmøte i Norsk Filatelistforbund og stor nasjonal og regional frimerke-utstilling i Trondheim. Alt utmerket arrangert av Norden-fjeldske Filatelistforening. Representantskapsmøtet hadde tidligere på dagen vært avholdt i samme lokale som vi fikk disponere, vegg i vegg med utstillingen. Vårt møte kl. 15:30 ble behørig annonsert over høyttaleren i utstillingslokalet i det splitter nye Scandic Lerkendal. Vi forsøker så sant det er mulig å få en foredragsholder med lokal tilhørighet, men nå passet det aldeles utmerket at **Arne Eriksen** kunne presentere sin helt ferske bok: **"Feltinspektøren - Posten i krig 1940**". Og det handlet om innsatsen til postfolk på Vestlandet under kampene i 1940, og spesielt postfullmektig Harry Olaf Berg. Boka er omtalt et annet sted i Budstikka, og jeg skal ikke si noe mer om den her. Men Arne Eriksen klarer både gjennom sine bøker og sine foredrag å fenge sine lesere og tilhørere, og jeg registrerte ikke at noen av de om lag 54 tilhørerne forlot salen under den knappe timen foredraget varte.

Arvid

ET UVANLIG PREFILBREV TIL DANMARK

presentert av **Finn Bjørke**.

I Fig 1 viser jeg omslaget av et brev sendt fra ***Skien* 4-9-1852** til ***Saxkjøbing*** (i dag: Sakskøbing) i Danmark.

Saxkjøbing er en gammel kjøpmannsstad (ca. 1240) beliggende på nordøst siden av øya Lolland og hadde rundt 1000 innbyggere på denne tiden. Normalt har jeg ikke brydd meg så mye om innholdet i brevene og historiene som de forteller, men i dette tilfelle har jeg gjort et unntak mest på grunn av vedlegget til brevet. Brevet har blått stempel. I **NK** er registrert 3 slike brev fra Skien til Danmark så i og bare derfor et uvanlig brev. At det ikke stammer fra et av de store arkivene i Danmark, som for eksempel Kirck, gjør det det enda bedre..
Brevet er skrevet på **Fossum jernverk 31-8-1852. Som** det framgår av Fig 2A og 2B er det en faktura for tilsammen 109 stangjern. Fossum jernverk var et av våre eldste jernverk, grunnlagt allerede i 1539 etter oppdrag fra ***Christian III***. Verket lå ved en foss i Hopperstadelven like nord for Skien. I begynnelsen fikk det malm fra Glaser-gruven men senere fra mange flere i området. Prosessen trengte trekull og det fikk man fra de nærliggende skogene. Produksjonen var først i jernhytter; den første masovnen ble satt i drift i 1625. For det meste laget man støpegods og stangjern. Verket skiftet eiere flere ganger. I 1803 ble det overtatt av ***Severin Løvenskiold*.** Han var en av de sentrale eidsvollsmennene fra unionspartiet - og representerte Bratsberg amt. Han var også Norges statsminister i Stockholm fra 1828-41 og Norges stattholder fra 1841-56. Han døde på hovedgården ved jernverket senere i 1856.

Fossum jernverk ble nedlagt i 1867 da det ikke lengre var konkurransedyktig mot den nye Bessemer-prosessen som var raskere og brukte stenkull i stedet for trekull.
Tilbake til brevet, så kan det være skrevet av en kontorassistent men signert med et lysere blått blekk av en Løvenskiold med prokura.. Etter det jeg har sett av Severins signatur, har han ikke selv skrevet under brevet. Kanskje et av hans 4 barn eller annen slektning som jeg ikke har sett eller klart å finne signaturene til. Kan noen hjelpe? Driften ble for øvrig tidlig overlatt til sønnen Ernst.
Etter det som står i brevet skulle stangjernene bli sent med skipet «**Apparencen**» ført av *skipper Mathias Kristensen*. Det er det som er det mest uvanlige med brevet er at et eksemplar av konnosse-mentet (=*Bill of lading* i moderne handel. Her utfylt av skipperen på et standardformular), fortsatt er bevart sammen med brevet. En fin dokumentasjon på frakten av stangjernene. Dette vedlegget, som er vist i Fig 3, synes jeg er litt fornøyelig lesing. Jeg kan ikke huske å ha sett noe lignende og i hvert fall ikke som vedlegg i noen mine omtrent 250 andre utenlandsbrev i denne perioden.

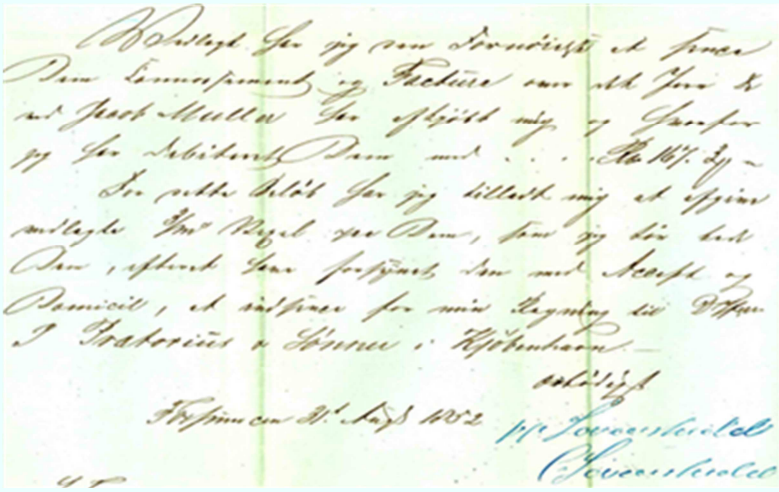

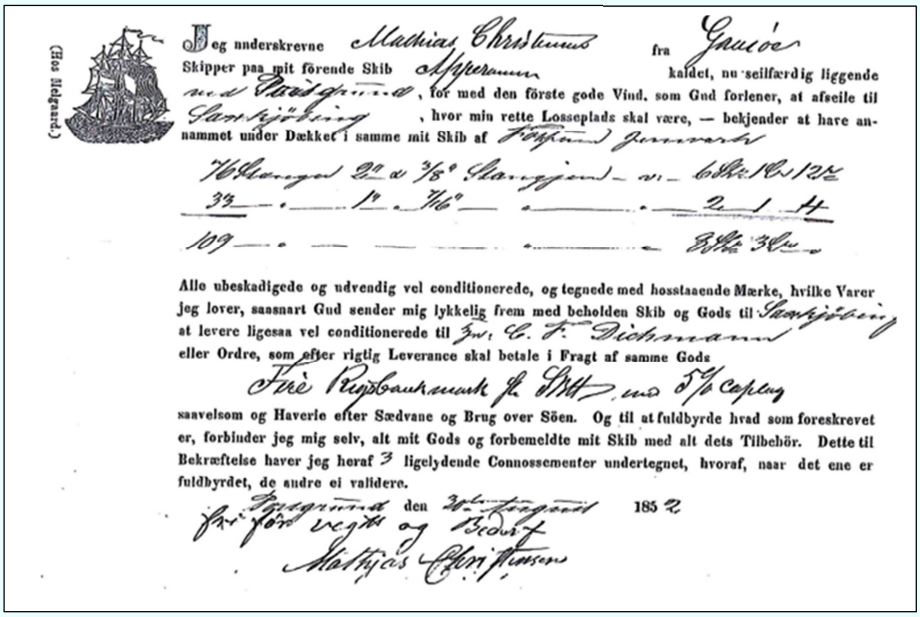

Brevet som har gått med posten er påskrevet 24 i rødt. Det var vanlig skillingsporto til Danmark. Adressat er ***C. F. Dichmann.***
I folkeregistret for 1850/55 finner man en herre med navet *Cornelius Fredrik Dichmann*, født i Kjøbenhavn i 1807 eller 8 og nå boende i Saxkjøbing. Han hadde kone, to sønner og ikke uventet – var han kjøpmann.
Man kan spørre seg hva skulle man bruke disse stangjernene til?
I historien om Saxkjøbing finner man at kirketårnet på 48 meter ble bygget i 1852, så det er vel rimelig å anta at de skulle brukes til det.
Brevet kom jeg over på en auksjon nylig og synes at 200 kroner + provisjon var vel brukt. Brevet var mangelfullt beskrevet som nok var til min fordel og en gledelig overraskelse.

Den første Tur i Postruten Bergen-Newcastle

Hr. Redaktør!

Efter al Strid og Kiv, Kav og Mas har nu den meget omtalte Englandsrute begyndt sin Virksomhed, og paa Grund af dens postale Betydning tør det maaske have sin historiske Interesse i Posthornets Spalter at se en Beskrivelse af den første Tur i denne Rute, der i postal Henseende har bragt det vestlige Norge 1 à 2, i enkelte Tilfælde flere Dagsreiser nærmere til Storbritannien og derigjennem tildels til det vestlige af Europas Kontinent.

Nuvel, Lørdag den 31 Mai 1890 om Aftenen laa det smukke Skib "Mercur", tilhørende det Bergenske Dampskibsselskab. Færdigt til Afgang fra Fæstningskaien i Bergen.

Posten kom ombord, og præcis Kl. 9 gled Skibet ud under Hurraraab fra det for øvrigt ved denne Leilighed ikke meget talrigt representerede bergenske Publikum.

Efter et Par Timers Forløb var vi ude paa Nordsøen. Imidlertid var det paa Tide at undersøge Posten. Her er den:

Breve og Korsbaand:

Bestemte	til	Newcastle	70 Stk.
	"	London	142 "
	"	øvrige England	783 "
	"	New York	82 "
	"	Chicago	78 "
	"	øvrige Amerika	512 "
	"	Paris	45 "
	"	øvrige Frankrige	95 "
	"	Belgien	23 "
	"	Holland	36 "
	"	Tydskland	57 "
	"	Spanien	41 "
	til	øversøiske Lande	50 " .
		Ialt	2080 Breve

og Korsbaand.

Af recommanderede Breve

	til	England 66
	"	Frankrige 10
	"	Amerika 12 ,
		Ialt 88 Stk.

Endvidere 4 Pakker.

Der var jo god Tid til at greie den Post, især da Søen var temmelig føielig. Og derfor kunde jeg tage det lidt roligt og se paa Passagerne, der bestod at en gammel Bergenser, som skulde tage sig en liden Tur fra Bergen til London paa 4 Dage frem og tilbage, samt 2 unge Englændere, der havde reist Verden rundt flere Gange, og som nu skulde hjem til sit taagede Fædreland. Det var det hele Passagerantal. Til Middag næste Dag udbragte den gamle Bertgenser en Skaal for Englandsruten, samtlige tilstedeværende tømte den og spiste dertil en for "Englandsruten" særskilt bagt Kage, og dermed var Aabningsakten roligt og fordringsløst beseglet ombord paa "Mercur".

Sent Søndag Aften blæste der op en ganske stiv Sydvestkuling, der inden kort Tid "gjorde Sjø" imod os og dermed sinkede farten. Alligevel var vi tidlig oppe Mandag Morgen for at speide efter Englands Kyster. Kl. lidt før 6 skimtedes et Fyrtaarn ud Af Taagebanken foran os, 10 Minuter efter saa vi en lav, bar Landstrækning, den engelske Lods kom ombord, og inden en halv Time passerede vi direkte fra aaben Sø ind forbi Moloen(Pieren) ved Tynemundingen. Saa var vi altsaa i Engalnd.

Røg, Røg, Røg. Sorte Værksteder, Skibsværfter i Massevis, smaa Hjuldampere, tildels af en meget degraderet Sort, Lasteprammer, Tuden og Piben, – alt dette mødte os pludselig uden Overgang fra havets store Øde. To store, tildels afriggede Linjeskibe stak underlig alvorlig frem i alt det fræsende, røgspyende Liv. Det var 2 af Danmarks og Norges "egeplankede Bryster", som Engelskmanden kneb paa Kjøbenhavns Red i 1807.

Men vi kom nu i et andet Ærinde end at hente dem tilbage. En liden Dampbaad lagde ved siden af "Mercur", et Par Mænd entrede op – det var Toldvagten.

– Mine Postsække blev grundig undersøgt – udenpaa, under Tvivl om, hvorvidt de indeholdt "spirits" eller "tobacco", omtrent de enste Ting, som er Toldpligtige. Under min Protest satte de Toldsegl ovenpaa Postseglet paa samtlige Sække.*)

I Albert Edwards Dok i North Shields er Landingspladsen for de norske Postdampskibe. Den er indrettet med Sluseværk, som gjør det muligt at holde Vandstanden i Dokken uafhængig af Tidvandet. En særskilt Kai af Tømmerværk er indrettet for Skibene, og lige ved denne Kai er bygget en Murstens Platform, hvor et udelukkende for Skibenes Regning trafikerende Jernbanetog har sin Station, naa det har bragt eller skal bringe Post og passagerer fra eller til Newcastle, omtrent 8 eng. Mil.

Denne herlighed va dog ikke ganske færdig endnu, og i stedet for Jernbanetoget var der mødt frem en liden Hjuldamper. Som skal føre Post og Passagerer Vandveien op til Newcastle. E5 varede dog en rum Tid, for at alt var i Orden til at gaa med Tenderen. Mit Uhr var allerede 9, da vi endelig kom afsted, og jeg frygtede for at komme forsent til at faa Posten til London og Kontinentet med Toget fra Newcastle til London Kl. 10.05. Det engelske Uhr gaar imidlerytid 21 Minuter senere end det bergenske, og hvis vi ikke brugte altfor lang Tid paa Veien, skulde det endnu gaa i Orden.

Af Skibets Besætning fulgte ingen med op til Newcastle, og jeg var saaledes alene sammen med Clercen, som jeg iforveien havde faaet til at telefonere op til Postkontoret i Newcastle om at afhente Posten ved Landingsstedet dersteds.

Saa bar det da opover Tyne med en Mængde Skibsværfter og Værksteder paa hver Side af os, og efter ca. 1 Times Fart befandt vi os ved "Newcastle Landing", en lav uanseelig Brygge.

Jeg saa mig forgjæves om efter Postvognen og Kudsken med det store, røde Liberi. Derimod meldte det sig til Tjeneste en liden Fyr med Uniform, der tilkjendegav hans Stilling som Telegrafbud. Han var maaske 12-14 Aar. Jeg viste ham mine 7 Sække og spurgte om han havde noget at kjøre dem i. Da han ikke det havde, bad jeg ham springe øieblikkelig op paa Postkontoret og forklare Situationen.

Han afsted, men vendte efter et Par Minuter tilbage med én af Postkontorets Fuldmægtige, en elskverdig Mand paa omtrent 30 Aar, som Budet tilfældigvis traf paa. Jeg forklarede ham, at det var den første Post i den nye Rute og bad ham velvillig sørge for Postens hurtige Opbringelse da den delvis skulde videreforsendes med Tog 10.05. Kl. var da efter eng. Tid 9.45. han lod til at blive overrasket, men fik strax fat i et Par Sjonere med en Kjærre, og med dette imponerende Forspand og Kjøretøi gjorde vor Post efter 10 Minuters Forløb sit Indtog i Newcastle kongelige Posthus. Jeg fulgte med ind og paasaa at den direkte pakkede Post til Paris, Chicago og New-York strax efter blev videresendt til Jernbanestationen. Post til London og det øvrige Engalnd kunde derimod, uagtet særskilt bundtet fra min Side, ikke medsendes først afgaaende Tog 10.05, med hvilket Tog der ikke medfølger Postexpeditør, men maate vente til Kl. 1.45 Efterm.

Efter at dette i en Hast var besørget, ble jeg forestillet for Brevpostafdelingens Bestyrer og Underbestyrere, og efter nogen Tids Samtale med disse bad jeg om at blive forestillet for Postmesteren, der havde sit Kontor i 2den Etage. Mit Kort blev afleveret, og strax efter fik jeg Anmodning om at træde ind, ledsaget af Chefen for "the inquiring office", Postmesterens Sekretær.

Postmesteren, en ældre Mand med stort graat Skjæg, bød mig paa den hjerteligste Maade velkommen, spurgte til mit Befindende og bad mig sidde ned.

"Jeg ved", sagde han, "at der er oprettet en ny Postrute mellem Bergen og Necastle. Men jeg har ikke fået nogen som helst Instruktioner i den Anledning fra Hovedkvarteret i London. Det vil derfor være mig kjært at faa høre Deres Instruktioner."

Jeg medddelte ham Hovedindholdet af mine Instruktioner og tilføiede, at om disse Instruktioner var mangelfulde, var den engelske Posttyrelse ikke uden Skyld deri, da den først i sidste Øieblik og meget kortfattet havde meddelt den norske Poststyrelse, hvorledes med Postens Expedition og Overlevering skulde forholdes. – Om noget var mindre korrekt i denne første Expedition, ville jeg være

taknemmelig for at faa Besked derom.

"Vel", sa han. "Jeg har nu anmodet Generalpoststyrelsen om hurtigst mulige Instruktioner, som jeg antager vil ankomme imorgen og skulde da være glad ved at se Dem igjen, om De dertil har Anledning".

Jeg lovede dette og tog afsked.

Da jeg næste Formiddag atter infandt mig, modtog han mig med den Besked, at nu havde han faaet sine Instruktioner, og at alt var i Orden.

Efter derpaa at have samtalt en Stund om forskjellige postale Ting, indbød han mig paa Lunch til næste Mandag, hvorefter han vilde vise mig Newcastle Post- Telegraf- og Telefonkontor fra øverst til nederst.

Tilbudet modtoges selvfølgelig med Taknemmelighed.

Samme Dags Aften sattes atter Kurs for Norge. Posten var ubetydelig. Halvtredie Hundrede Breve og Korsbaand samt nogle Pakker var det hele.

Skjønt betydelig Taage slukede os, var vi dog i Bergen nogenlunde efter Ruten Thorsdag Morgen.

Den første Tur med post var gjort. –

O.K.

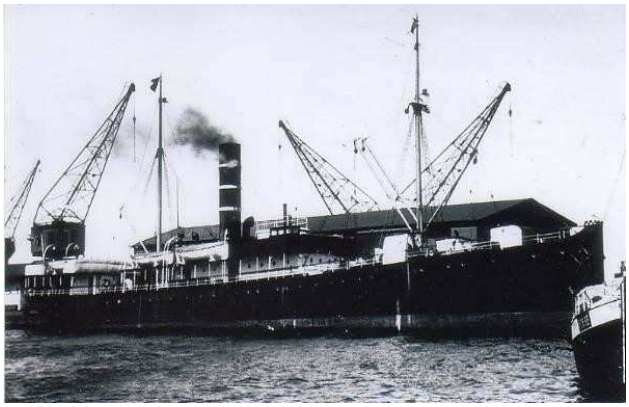

DS Mercur var et kombinert laste- og passasjerskip. 1883-89 i ruten Oslo-Hamburg som ***DS Kong Dag***. (***Det Søndenfjeldske Dampskibsselskab).*** Bygget ved Motala mekaniske verkstad i Göteborg.
1889 kjøpt av ***BDS***, omdøpt og satt inn på ruten Bergen-Newcastle.
Tonnasje var ved levering 989 bruttoregistertonn, 569 nettoregistertonn og lasteevnen var 750 dødvekttonn.

Artikkelen hentet fra Posthornet, (Nr.26-27, Juli 1890.)

Uvanlig blandingsfrankering ?

Det kan ikke ha vært uvanlig at svarsendinger ble sendt som rekbrev. Her dekker NK 645 og 904 rek-gebyret kr 12,- (1.3.1887-29.2.1988). Mottaker LHL har sikkert betalt vanlig svarsendingsavgift for dette brevet fra Senja. Det inngikk nok på samlefaktura fra postkontoret på Torshov. Brevet er da korrekt frankert.

(Fra Leif Roger Størseths samling.)

Arne Eriksen: Feltpostinspektøren. Posten i krig 1940.

KapAbel forlag 2015. 204 sider. ISBN: 9788281630772
Anmeldelse ved **Trond Schumacher**.

Budstikka er normalt ikke et organ for bokanmeldelser. Men etter-som NPS støtter utgivelse av filatelistisk litteratur, inkludert stempel-kataloger og posthistoriske publikasjoner, må redaksjonen av og til avgi noe spalteplass til korte bokanmeldelser der den posthistoriske biten av publikasjonen har spesiell verdi for våre medlemmer. Det er her Arne Eriksens nye bok om feltposttjenesten og innsatsen til postfolk vestpå under kampene på Vestlandet våren 1940 kommer inn.

'**Feltpostinspektøren**' er en grundig innføring i den norske feltposttjenesten og noen av folkene som betjente den. Kapitlene om krigspostreglement, beredskap, nøytralitetsvakt – og postkontroll i krig slik det var i 1940, er kjærkommen kunnskap for historikere og posthistorikere. De sentrale kapitlene omhandler feltposttjenesten og postkontrollen i tilknytning til 4. divisjon av de militære styrker stasjonert på Voss og utviklingen av rutenettet for Postvesenet på Vestlandet med utgangspunkt i feltpostkontoret på Voss.

Etter en kaotisk uke etter tyskernes angrep den 9. april, skildrer boken forflyttingen fra Bergen og etablering av et feltpostkontor på Voss i aprildagene 1940. Den 17. april er et velfungerende feltpostkontor og et sivilt postrutenett på plass: *rute A fra Voss til Gudvangen og videre gjennom Sogn og Fjordane til Ålesund; rute B til Hallingdal – Numedal og Valdres; rute C til Nordhordland, og rute D til Granvin og videre til Odda – Røldal – Ryfylke og vestover Hardangerfjorden til Sunnhordland og Stord.* Postkontrollkontoret måtte evakuere 23. april, da tyskernes bombing av Voss startet. Posten, med utstyr og mannskap, trakk nå nordover til kurstedet Framnes på Opheim. Her ble det værende i 2 døgn før postfolkene igjen måtte evakuere, – nå under kaotiske forhold hvor bare verdiposten ble tatt med –, til Gudvangen og videre til Leikanger i Sogn den 26. april. Neste dag var det igjen å flykte til Vassenden i Jølster. Her kunne endelig postkontrollen arbeide under relativt rolige forhold i 3 hele døgn. Det er usikkert hvor mye av rutenettet som rakk å bli tatt i bruk i dagene med evakueringer og forflyttinger av kontoret. Postforsendelser for de fleste veistrekninger synes å mangle i den aktuelle perioden. 1. mai 1940 var det slutt. Da ble de militære troppene på Vestlandet demobilisert og postkontrollen nedlagt samme dag.

Eriksen tar oss også med til krigen i Valdres og til feltposttjenesten på Lillehammer. Feltposten i Nord-Norge får også et lite kapittel i boken, ettersom feltinspektør Berg fant å ville melde seg til tjeneste nordpå etter at demobiliseringen på Vestlandet var et faktum. Det gjaldt om å ikke gi opp, eller snarere ikke å gi seg for lett. I Nord-Norge ble Berg engasjert som krigspostdirektørens representant i Troms med kontor i Tromsø. Her ble han dimittert 13. juni 1940 etter at konge og regjering hadde forlatt Norge med krysseren HMS Devonshire til England den 7. juni og de norske styrkene sørpå hadde kapitulert 10. juni 1940.

Boken inneholder selvfølgelig også interessante brev- og stempelopplysninger som begeistrer en krigspostsamler. Her skal nevnes analysen av det provisoriske linjestempelet fra 'Ulvik i Hard(anger) poståpneri' og 'POSTKTR. I NHL. LINDÅS'. Jeg tror også at Eriksens *de novo* analyse av brevet fra 'SÆBØVÅGEN' på s. 79 er korrekt!

Men hva med postfolkene og hovedpersonene som utgjør en stor del av bokens innhold? Er de helt glemt? Nei, på ingen måte. Men anmelderen ønsker ikke å foregripe for mye av handlinger og holdninger som nettopp disse personene står fram med. Feltpostinspektør Harry Olaf Berg, f. 29. mai 1888, hadde ansvaret for organisering av feltposttjenesten og rutenettet fra feltpostkontoret på Voss, mens soldat Hans Reimers Blom, f. 19. august 1918, var utkalt menig som først var stasjonert på Voss,

og deretter overført til krigshandlingene i Valdres, hvor behovet for forsterkninger av mannskaper etter hvert ble prekær i aprildagene 1940. Forfatteren Arne kjenner seg på lag med både Harry Berg og Hans Blom og tillater seg derfor å gå inn i historien og tenke (egne) tanker som også Berg og Blom kan ha hatt. Denne halvdokumentariske fremstillingen av personer, med et vidt spenn av spørsmål og kommentarer rundt dem, er arketypisk for Arnes lokal- og posthistoriske forfatterskap. Selv liker jeg formen så lenge det går klart fram at det er forfatterens egne tanker som flettes inn i historien.

Som vanlig i Arnes bøker legger han få begrensninger på spennet i tematikken han tar opp. Dersom det lar seg gjøre å trekke inn historier og opplysninger som gir ytterligere perspektiver, - lokalhistorisk eller posthistorisk -, så gjør Arne det. Er ikke leseren helt med fra starten av, blir det umulig å ikke ende opp med begeistring for det store omfanget av detaljer og veldokumentert informasjon som Arne behandler. Formen engasjerer, og det fungerer. Dette gjelder også 'Feltpostinspektøren.' Kun et par – tre steder går forfatteren etter mitt skjønn noe for langt i sin iver etter å dokumentere utenomtematiske irrelevante ting, slik som på s. 10 når leseren blir dratt med til Stavanger og helt tilbake til opprettelsen av ekserserplassen på Madlamoen i 1871 og i tjenestemelding fra Stavanger postkontor til herr Torjussen på samme side, eller når behovet for å vise fram et krigspostsensurert brev fra Finse til Finland under 1. verdenskrig blir presserende og medfører en notis om Finse hotell på begynnelsen av det 20de århundre (s. 11).

En ting jeg virkelig vil berømme forfatteren for er det interessante og varierte uttrekket av Illustrasjonsmateriale i boken. Det virker gjennomtenkt. Billedtekstene bidrar med mange nye opplysninger, i alle fall for denne anmelderen. En kjærkommen avbildning er kommandør Falkenhorst sitt opprop til det norske folk, distribuert som flyveblad den 9. april 1940. [PS. I Egil Thomassens bok (2009) 'Flygeblad over Norge 1940-1945' vises kun forsiden av flygebladet]. De enkle og illustrative kartskissene til feltpostinspektørene Harry Berg (s.38) og Lars Lie (s. 141) over oppbyggingen av feltposten og rutenettet er bare herlige! Bildet av tyske soldater som tar seg over fjellet fra Hardangerfjorden til fots den 25. april (s. 93) er også et velplassert 'scoop' i en bok med den aktuelle tematikken.

Det samme kan sies om 'Meldingsblad til folket på Vestlandet av 13. april 1940' om at Kongen og Stortinget måtte springe av toget på vei til Elverum p. g.a. flyangrep (s. 89). «Dei laut springa av toget og sølkja livet, men toget vart ikkje påteke.» Meldingsbladet kom ut i tre utgaver, den 13., 17. og 20. april.

Til slutt: hvilke inntrykk sitter så anmelderen igjen med etter å ha studert boken?

Den postale beredskapen, slik den er behandlet i boken, baserer seg på omfattende studier av tidligere ikke dokumenterte primærkilder i Riks- og Statsarkiver, og representerer særlig verdifull kunnskap om den norske krigshistorien. Opplæringen av feltpostledelsen som fant sted høsten 1939 (s. 45-52), gir flere nye og verdifulle opplysninger som tidligere ikke var kjent. Feltposttjenesten var godt organisert og postfolkene som skulle betjene den hadde vært igjennom både kursing og øvelser høsten og vinteren 1939-40, noe som gjorde etaten i stand til å møte mange av utfordringene ved postførsel i krisetider og krig. Man får et klart inntrykk av at posten var mer forberedt på det som måtte komme enn det storting og regjering var i forhold til krigsfaren fra en overlegen og truende tysk krigsmaskin ute i Europa.

Lærebok-kapittelet om krigspostreglementet, den norske feltposten og postkontrollen (s. 31-44) fyller det hullet som leseren måtte ha hatt om dette kapittelet i norsk krigsposthistorie.

Dernest at postfolk er bra folk. Postfolkene som i hui og hast ble rekruttert til feltposttjenesten var oppegående personer med utdannelse og akademiske grader og med et klart ønske om å gjøre sin samfunnsplikt og holde hjulene i gang også i krigstid. Harry Berg og Hans Blom var gode eksempler på dette, - av ulik alder og med ulike roller i krigen. Forfatteren har lykkes i å finne 'helstøpte norske posttjenestemenn som holdt hodet klart og tok begivenhetene som de kom og til enhver tid og overalt var innstilt på at postverkets funksjoner og postforbindelsen skulle opprettholdes under enhver omstendighet'. Dette er noe forfatteren har ønsket å formidle gjennom form og innhold i boken.

Min uforbeholdne konklusjon er at bedre og mer informativt og interessant kan ikke dette kapittelet i norsk krigshistorie og norsk krigsposthistorie bearbeides og fremstilles.

Gratulerer, Arne!

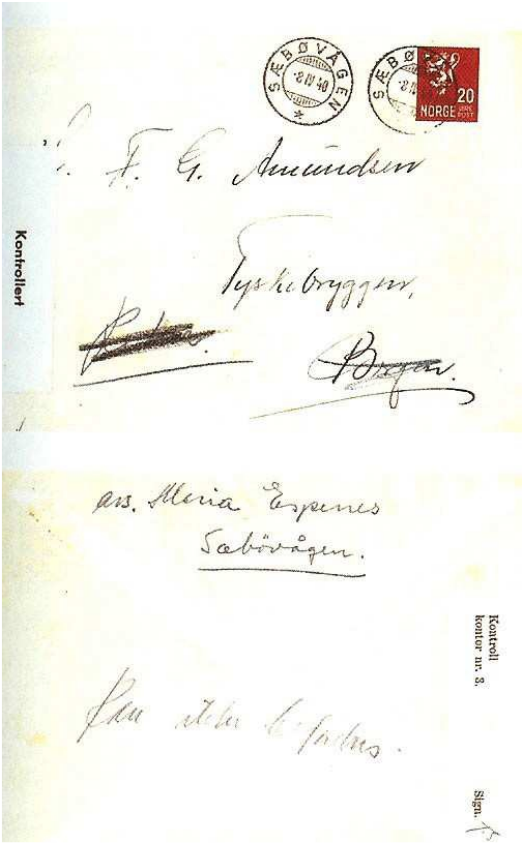

Eit særs interessant brev stempla Sæbøvågen i Radøy kommune 8 IV 40 og sendt til firmaet F. G. Amundsen på Tyskebryggen i Bergen. Posten til og frå Sæbøvågen vart sendt med båt (reisande postekspedisjon Bergen – Manger). Ruta vart stogga 9. april. Kva skjedde så med dette brevet? På grunnlag av dei opplysningane eg presenterer i denne boka vil eg hevda følgjande: Postopnar Karl Sæbø vert sitjande med utgåande post nokre dagar. Så kjem det ein telefon frå Rudolf Fredriksen på Ostereidet med melding om at posten skal dit for vidaresending til Voss. Transporten til Voss via Ostereidet tek nok nokre dagar med diverse motorbåtruter. På Voss går brevet til postkontrollkontoret, og T. Steen kvitterer for kontrollen. Brevet kan ikkje sendast til Bergen – så det vert liggande på Voss. 23. april vert det oppretta formell rutetrafikk mellom Voss og Nordhordland (sjå side 117), men ruta kan berre ha fungert ein dag eller to. I alle høve inneber ei slik rute at brevet kan sendast i retur til Maria Espenes i Sæbøvågen. Bergen vert stroke over, og brevet får påskrifta Retur. *Så vert altså ruta til Nordhordland stogga på grunn av tysk framrykking. Då vert også* Retur *stroke over, og postfunksjonæren skriv* kan ikke befordres *på baksida. Brevet vert liggjande på Voss til trafikken opnar igjen i mai, og det kjem fram til Bergen ganske så forseinka. Brevet har eg lånt av Rune Heggdal.*

Her er illustrasjon fra side 79 gjengitt med Arne Eriksens kommentar til brevet.

Illustrasjoner med kommentarer er viktige og gjør denne boken bedre enn de fleste.

EN ORGINAL HÅNDANNULLERING. Av Wilfred Wasenden.

Gjennom en del år registrerte jeg håndannulleringer på norske frimerker og brev for Norgeskatalogen. De aller fleste påtegningene var forholdsvis greie å tyde og kunne avfotograferes og beskrives i en egen database som nå tilhører OFK. Grunnlaget som ble lagt gjennom denne registreringen gjorde det mulig, med noe større grad av sikkerhet, å kunne angi sjeldenhetsgraden av håndpåtegningene på frimerker.
Gjennom dette arbeidet, som pågikk i ca. 4 år, ble det funnet en lang rekke påtegninger som ikke var lesbare eller kunne spores tilbake til et bestemt poststed. Et eksempel på dette er vist i illustrasjonen nedenfor.

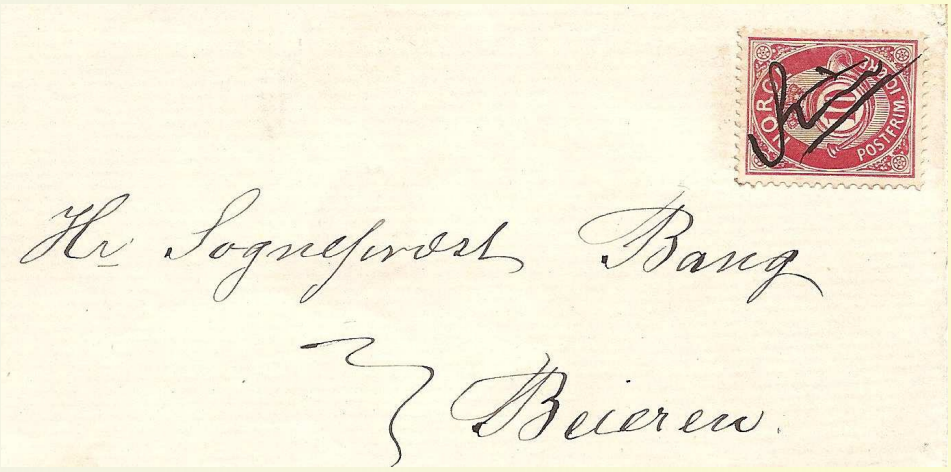

Frimerket sitter på et udatert brevomslag der selve brevet er tatt ut. Følgelig er det ikke mulig å spore hverken hvorfra brevet er avsendt, eller når det gikk i posten til ***Beieren***.

Selv om påtegningen er tydelig, gir den ikke meg opplysning om hvor annulleringen er utført. Kanskje det er postbetjentens signatur? Jeg har vist brevet til en del filatelister som gjennom årene har håndtert mengder av brev, og fått tilbakemelding på at de har sett likende påskrift på andre forsendelser. Imidlertid har det så langt ikke vært mulig å finne ut hvor påtegningen er utført.

Om noen har liknende annullering på brev der stedsnavn kan avleses av innholdet, vil også denne artige påtegningen kunne føyes inn i rekken av håndannullerte frimerker i OFK's database.

Noen gode råd til nye skribenter av gode artikler i Budstikka:

Tekster kan sendes inn i Word (eller kompatibelt format). Jeg bruker ganske konsekvent **Calibri** som font i Budstikka, men artikler mottas selvsagt med den font som du selv bruker. Det er ingen problemer for meg å konvertere vanlig brukte fonter til Calibri.
Illustrasjoner må være i et av de vanlige billed-formatene som **JPG, jpeg**. De fleste redaktører ber om at bilder kommer i egne filer. Jeg er ikke så restriktiv, men selvsagt er det praktisk (også) å få bildene separat.Men uansett må det være markert i teksten hvor bilder naturlig hører hjemme. Brev og andre illustrasjoner som er skannet, bør være i **300dpi.** Stempler og bilder som skal forstørres bør gjerne være i 400dpi eller bedre**.**
Billedtekster bør fremstå som det. Det gjør jobben enklere når jeg skal tilpasse artikler med tilhørende illustrasjoner til sider og deler av sider i Budstikka.
PDF er et flott format for å sende *ferdige* dokumenter eller *utkast* mellom tekstforfatter og redaktør. Men for meg med tilgang bare til privat datautstyr, betyr tekster i PDF-er at jeg i prinsipp ikke kan bruke teksten uten å skrive inn den på nytt. Det er selvsagt helt OK når jeg gjengir stoff som artikkelen i dette nummerets side 6-7 – men ikke for nyskreven tekst. **Illustrasjoner fra PDF**-er er normalt ubrukelige for Budstikka. De egner seg sjelden til bearbeidelse. *Per Erik*

Språk eller sprog eller noe midtimellom?

Et gammelt ord sier at det er "øynene vi først blir blinde på".

Her i denne lille teksten dreier det seg om å se sin egen tekst som andre ser den. I Budstikka kan du skrive som du vil, bare du er noenlunde konsekvent innenfor samme tekst. Vi kaller oss posthistorikere og filatelister, ikke språkvitere eller forfattere.
Redaktøren er ikke perfeksjonist, selv om jeg av og til ville ønsket jeg hadde vært det. Jeg husker fortsatt at det finnes kommaregler, men glemmer ofte hvordan de brukes. Jeg ser lettere at kommaer savnes i andres tekster enn i mine egne. Jeg har skrevet noen artikler på dansk og har lært meg at mine norske kommaregler ikke faller sammen med noen av de to gjeldende alternative sett av danske regler. Jeg lot meg gjerne rette på.

Som redaktør hender det at jeg deler opp lange perioder/setninger og bruker noen flere punktumer enn i tekstene jeg får. Hensikten er å gjøre tekster mer lesbare for andre. Vi skriver alle sammen "fra hjertet".
En annen ting er lange ord. I Norge er vi stolte over at vi har et smidig språk hvor den er mulig og vanlig å sette sammen ord. Noen få ganger kan sammensetninger bli unødig lange. Da velger jeg å be om en annen formulering. Også andre germanske språk har samme mulighet. Dog skriver ingen posthistoriker så kronglete som nedenstående (hentet fra en tysk delstatslov fra 2013):
Rindfleischetikettierungsüberwachungsaufgabenübertragungsgesetz

Jeg regner med at det kommer mange artikler som gir meg anledning til å bidra med et komma eller punktum. Og av og til kanskje en faktaopplysning som jeg synes passer inn i den mottatte teksten eller i en "Faktaboks" – som store aviser synes å elske. *Per Erik*

Moderne posthistorie?

En dansk handler viser her mangelfull kunnskap om norsk geografi – eller er det lettere å selge "Sverige" enn "Norge" ?

Bud-stikka

Kommunikasjonsskrift for NORSK POSTHISTORISK SELSKAP

Prøvenummer - september 1995

Kjære medlem og leser !

Med disse linjer har jeg offisielt påtatt meg å stable på bena et kommunikasjonsskrift for Norsk Posthistorisk Selskap. Faktisk det første i Selskapets snart 20-årige historie. Formannens egne tanker og (hjertesukk) på forsommeren overbeviste meg om at jeg i hvert fall en periode skal bidra til en bedret kommunikasjon mellom styre og medlemmer (eller omvendt), og kanskje etter hvert også kunne bidra med et og annet spennende innenfor vårt interesseområde - **posthistorie.**

Når disse linjer skrives er jeg fortsatt på amatørstadiet når det gjelder å behandle og utnytte computeren, men hvorfor fortvile ? Jeg må gjøre det på min måte og lære etter hvert. Men tar selvsagt imot gode råd og konstruktive innspill, særlig når gjelder stoff til vårt lille «blad».

Det var det jeg hadde på hjertet i første omgang, og husk at redaksjonens adresse er: **Wilstersvei 14 B, 0580 OSLO**. Vi møtes i neste nummer.

Vennlig hilsen

Tor Østlund

FORMANNENS HJØRNE:

Det dere nå holder i hånden er det første spede forsøk på å få i stand et informasjonsskrift i Norsk Posthistorisk Selskap. Det er også et resultat av at Tor Østlund har vært velvillig nok til å stille opp som redaktør. Hva fortsettelsen skal bli er opp til medlemmene. Skribentene er nemlig dere.

Så lenge jeg har vært medlem av NPS har det hevet seg røster med forslag om et eller annet «tidsskrift». Det har desverre aldri blitt noe av, - før nå. Viktigheten av at medlemmene tar pennen fatt (eller PC-en for dem som har slikt) og skriver det som måtte ligge hjertet nærmest når det gjelder posthistorie, behøver vel ikke nevnes. Jeg, - og mange med meg - vet at det finnes MASSE ressurser innen norsk filateli. Det kan være personer som forsker på lokale postruter, hjemstedssamling, bruk av stempler, hjelpestempler, sensur, portotakster .... egentlig hva som helst innen posthistorie. Vitsen er at Tor Østlund får litt å sortere av stoff.

Derfor denne henstilling til alle medlemmene om bidrag i form av skrevne ord, og selvsagt også litt materiale nå og da til illustrasjoner. her har vi MYE å bidra med til hverandre.

I skrivende stund vet jeg heller ikke hva resultatet blir av en del nye tanker som skal diskuteres innen styret i Selskapet. Selv må jeg innrømme at jeg er spent på hva som kommer inn av materiale til auksjonen. Alle av oss er tross alt samlere som har drevet med dette noen år, og det skulle forundre meg svært mye om ikke alle har et eller annet interessant som ikke passer inn i egen samling. Det er sikkert noe ANDRE kan bruke. Trenden er i hvert fall lagt til endring, - jfr det første skrivet jeg sendte ut til medlemmene om «nye tanker og hjertesukk». Her ble en større generøsitet etterlyst når det gjelder både opplysninger, hjelp for øvrig og ikke minst materiale til medlemmer.

Jeg vet jo ikke om mine henstillinger virker, eller om noen vil ta disse fornærmelig opp. Den sjansen er jeg villig til å ta. En større aktivitet er etterlyst av ganske mange medlemmer. Når nå hansken er tatt opp og forsøk gjøres for å øke aktiviteten, er det en del ting som er temmelig nærliggende:

Styret MÅ ha tilbakemeldinger fra medlemmene. Styret MÅ kunne stole på at medlemmer støtter opp om de endringer som gjøres. redaktøren MÅ kunne stole på at DERE skriver.

Det er nemlig en sannhet som har blitt tydeligere og tydeligere for meg ettersom tiden går: Desto mer man gir - desto mer får man. Hvis alle gir vil også alle få.

Ivar Sundsbø

Her gjengis forsiden og en tekstfortsettelse på side 2 – fra prøvenummeret som er nevnt i linjene fra redaktøren i dagens nummer av Budstikka.

Det er 20 år siden ***Tor Østlund*** og ***Ivar Sundsbø*** introduserte bladet. Budstikka fant sin plass og *er blitt* et viktig forum for kunnskaps-spredning mellom medlemmer og styre.

Det blir neppe noen vane for meg å gjengi stoff som allerede har stått i Budstikka.

Vi har senere fått hjemmesiden som en annen kommunikasjons-kanal. NPS er en levende forening, selv om vi kaller oss "selskap".

Dette er ingen nyhet, bare en posthistorie om at **den som vil bli lurt, blir det**. Fortsatt, år etter år.

Fantasier kan vel noen hver ha, men *slik* fantasi har vel bare noen som vil tjene penger.

I likhet med en lang rekke tilsvarende fantasier med påtrykk på "Hitler"-merker var dette merket til salgs på eBay sommeren 2015.

Det *mest* fantastiske er at det var ***budkamp*** på noen av de seks merkene fra "Trondheim". Kanskje også mellom trøndere som samler på fantasimerker?

Hvor god forfalskeren var i tysk, er uvisst. **Verwaltung** burde vært med stor **V** og *nesten* konsekvent het Trondheim fortsatt **Drontheim** i tysk**.** Ikke mye tysk militær presisjon her.

Vakkert stempel, men hva så? Sommeren har også bragt dette merket på markedet, til fantasipris ?

Vi er jo vant til det, å se etterstemplede merker. Her et ekte stempel – men en dato hvor frimerket ikke var tillatt brukt. Hvor pietistiske er vi når vi samler? Kanskje greit som stem-peldokumentasjon, men neppe brukbart i et seriøst utstillings-eksponat av frimerker, uansett nivå. Som alltid er verdien den som minst to er nesten villig til å betale. Utrop hos BR: DKK 250.

Er et av NPS-medlemmene interessert i å skrive litt om kriterier for å velge denne type avstempling i egen samling? Fenomenet etterstempling er også en del av posthistorien, ikke bare en del av "tradisjonelle" filateli.

FINSK INTERNERINGSLEIR I SVANVIK.

En utfordring stilt til og besvart av Trond Schumacher.

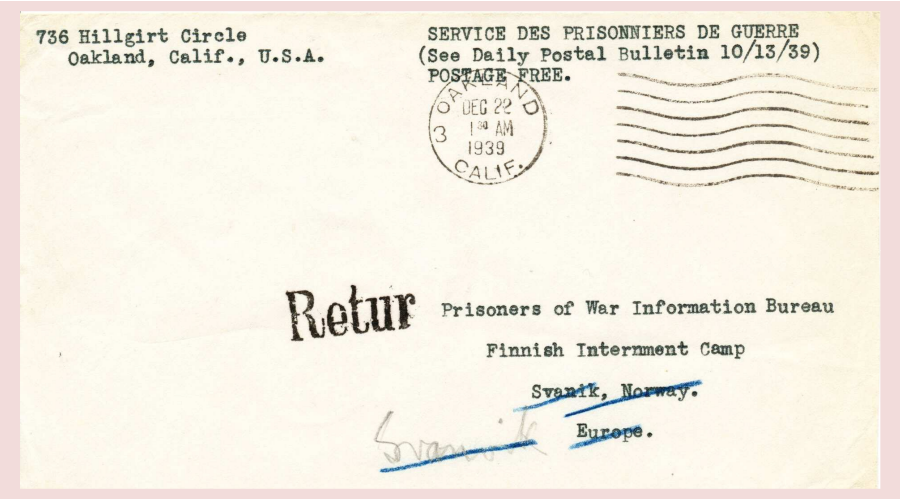
736 Hillgirt Circle
Oakland, Calif., U.S.A.

SERVICE DES PRISONNIERS DE GUERRE
(See Daily Postal Bulletin 10/13/39)
POSTAGE FREE.

OAKLAND DEC 22 3 1ºº AM 1939 CALIF.

Retur Prisoners of War Information Bureau
Finnish Internment Camp
Svanik, Norway.
Europe.

Brevet ved siden av inngikk I et stort eksponat presentert av Michael Elliott, i hans "Presidents display", på årsmøtet I Scandinavia Philatelic Society i mars 2014. Jeg kunne ikke huske å ha lest noe om en slik leir. Mike Elliott hadde ikke selv tid til å forske og skrive mer om det, så jeg fikk låne brevet med meg etter årets årsmøte. Trond fikk virkelig en utfordring da jeg kom hjem.

Per Erik

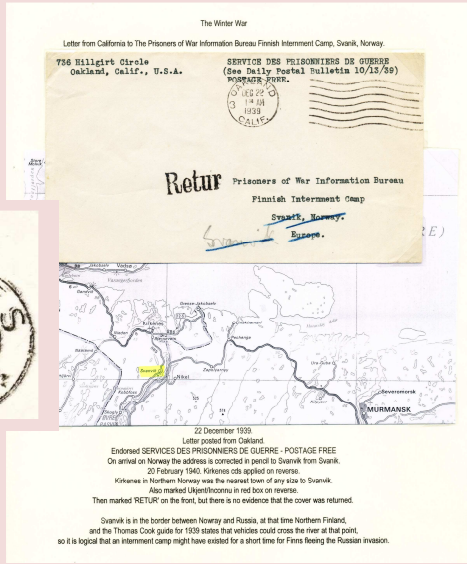
The Winter War

Letter from California to The Prisoners of War Information Bureau Finnish Internment Camp, Svanik, Norway.

736 Hillgirt Circle
Oakland, Calif., U.S.A.

SERVICE DES PRISONNIERS DE GUERRE
(See Daily Postal Bulletin 10/13/39)
POSTAGE FREE.

Retur Prisoners of War Information Bureau
Finnish Internment Camp
Svanik, Norway.
Europe.

MURMANSK

22 December 1939.
Letter posted from Oakland.
Endorsed SERVICES DES PRISONNIERS DE GUERRE - POSTAGE FREE
On arrival on Norway the address is corrected in pencil to Svanvik from Svanik.
20 February 1940. Kirkenes cds applied on reverse.
Kirkenes in Northern Norway was the nearest town of any size to Svanvik.
Also marked Ukjent/Inconnu in red box on reverse.
Then marked 'RETUR' on the front, but there is no evidence that the cover was returned.

Svanvik is in the border between Noway and Russia, at that time Northern Finland,
and the Thomas Cook guide for 1939 states that vehicles could cross the river at that point,
so it is logical that an internment camp might have existed for a short time for Finns fleeing the Russian invasion.

Et brev fra USA adressert til et angivelig POW Informasjonsbyrå med adresse: 'den finske interneringsleir' i Svanvik i Finnmark i desember 1939 – har voldt meg en del besvær å finne ut av.

Dette fordi en interneringsleir i Svanvik på denne tiden ikke synes å være dokumentert i norsk krigsposthistorisk litteratur. Brevet, som er sendt portofritt fra **Oakland i California den 22. desember 1939** og returnert fra ***Kirkenes 20. februar 1940***, er påført et rektangulært «**Ukjent – Inconnu** « gummistempel i rødt. Men etter en oppfordring om å grave litt i litteraturen rundt Finnmarks krigshistorie, har det lykkes å finne enkelte opplysninger og historiske detaljer om den finske vinterkrigen og kampene som foregikk i vårt naboland, som kan tyde på at avsenderen i California ikke var 'helt på jordet' i sitt forsøk på å finne (en) egnet mottaker(e) i nevnte område i desember 1939.

Den 29. november 1939 gikk Russland til angrep på Finland, først i nord og dagen derpå lenger sør, med så vel bakkestyrker som tanks og flyvåpen. Tettstedene Petsamo ved Barentshavet og Salmijärvi rett overfor Svanvik på finsk side av Pasvik-elven ble kraftig bombardert allerede første døgn av invasjonen. De tallmessig overlegne russiske angrepsstyrkene rullet over Petsamodistriktet og videre sørover og drev de finske motstandsstyrkene mot vest.

De finske troppene måtte trekke seg tilbake og benyttet den brente jords taktikk for å bremse invasjonen. Veier, bruer og all bebyggelse ble satt i brann slik at det ikke skulle være innkvarteringsmuligheter og matforsyninger tilgjengelige for de fremrykkende russiske troppene. Lokalbefolkningen ble drevet på flukt sørover og dels vestover til Norge, hvor norske grensevakter (den norske garnisonen på 110 mann) og politi tok imot ca. 1600 flyktninger i dagene som fulgte.

Allerede den 1. desember ble Svanvik realskole tatt i bruk som flyktningemottak og elevene sendt hjem. Den norske vaktstyrken i Pasvikdalen møtte mange utfordringer i dagene som fulgte. ***Johan Olsen*** fra Forså kom til garnisonkompaniet i Pasvik i oktober 1939 og skriver i sine memoarer 60 år senere om sitt første møte med forlegningen på Svanvik: *«Ved innkjørselen lå et originalt byggverk. Det var en jordgamme, 30-40 meter lang og 5-6 meter bred med to innganger og vinduer i front. Gammen (med plass til 60 mann) hadde vært kvarter for hele garnisonkompaniet da det ble opprettet i 1921. På morgenutmarsjen 29. november hørte vi flydur over Nikkeli og etter en stund bombenedslag så hele grunnen rista. Vi så flere bombefly som slapp lasta over brua ved Salmijärvi. I nærmest springmarsj returnerte vi tilbake til leiren.«*

Snart kom de første finske flyktningene over isen til Svanvik og de norske soldatene deltok i registreringen og organisering av transport videre. «*Det var en uvirkelig opplevelse, der vi fikk se oldinger og nyfødte ble fraktet over isen på sleder og kjelker. I noen dager holdt finnene stillinger ved Salmijärvi, før de trakk seg tilbake sørover langs Pasvikelva.* ***En finsk avdeling ble drevet ut av stillingen og tok seg over elva. Der leverte de sine våpen til de norske vaktstyrker. Et hestelass med rifler, automatvåpen og ammunisjon ble avlevert på Svanvik og lagret i nevnte gamme.***»

Det har så langt ikke lykkes å tallfeste antall internerte finske soldater i Svanvik, ettersom det fra norsk side ble akutt å kunne transportere de internerte soldatene fra den finske 'Lapplandgruppen' raskest mulig vekk fra fronten. Ingenting ville være verre enn at Norge provoserte russerne ved å ta imot og gi ly til finske soldater der kampene ble utkjempet! Allerede medio desember ble de internerte soldatene sendt til **Ingstadkleven fort** (i 1940 gitt navnet Hegra fort) i Sør-Trøndelag, hvor de var internert fram til årsskiftet 1939-40, for deretter å bli sendt tilbake til Finland.

Omstendighetene rundt den norske "håndsrekningen" og interneringen av finske soldater i Svanvik og Hegra under vinterkrigen er av gode grunner blitt forsøkt dysset ned av norske myndigheter, som på dette tidspunkt, etter at Tyskland 1. september gikk til angrep på Polen, hadde erklærte vårt land som nøytralt og følgelig hadde etablert et nøytralitetsvern langs våre grenser.

Men ryktene om den norske hjelpen til våre naboer nådde likevel raskt både finsk og internasjonal presse, noe som også forklarer adressering og adresse på det avbildete brevet fra California til Svanvik i Finnmark allerede 22. desember 1939. At nærmeste postkontor, som lå i Kirkenes, ikke kjente til interneringen av finske soldater i Svanvik i desember 1939, er vel ikke til troende. Uansett var interneringsleiren blitt flyttet til Sør-Trøndelag og tømt for finske soldater i februar 1940, da brevet etter flere uker ble returnert fra Kirkenes til avsenderen i Oakland i februar 1940.

Tidl. artikler i Budstikka nr. 1/2015, side 11; nr. 2/2015, side 10

1829 Kobbenes i Lyngen

Den postbåten som hadde seilt fra Nordland Postkontor på Hildringen 4. februar 1829, og skiftet mannskap først i Bodø og deretter i Tromsø 6. mars, forliste i nærheten av gården Kobbenes i Lyngen den 7. mars 1829. Ulykkesstedet lå ca. 6 mil nord for Tromsø, og forliset skjedde i storm med snøfokk. Postekspressen, begge røyertene og to passasjerer omkom.

Dagen etter ble postbommen funnet mellom isflakene og brakt til poståpner Stub på Lyngen prestegård, som fikk posten tørket. Fra Tromsø ble det 12. mars sendt en reservebåt med mannskap for å bringe posten videre fra Lyngseidet til Alta. En innberetning om forliset ble sendt fra Tromsø postkontor til departementet med Haparanda-posten 21. mars.

Ved det økonomiske oppgjøret ble det betalt 8 speciedaler og 40 skilling for leie av reservebåten. Postmester Johan Fredrik Olsen ved Nordland Postkontor bemerket i sin innberetning at det var i drøyeste laget. Handelsmannen Figenschou fikk 3 speciedaler i belønning for å ha berget postbommen.

I kirkeboka for Tromsø er følgende ført inn i 1829: «*NB. Omkom paa Søen 7de Marti Kbmd (Kjøbmand) Brun, Søren Hansen og K (Kone) endnu med Posten Morten Olsen og Søren Jacobsen, men fandtes ei*» Kjøpmann Brun fra Tromsø ble funnet senere og begravet 28. august i Lyngen: «*Omkom paa Søen med Postbaaden*»

1830 Vest-Finnmark, mellom Hammerfest og Kvalsund.

Postbåten fra Alta til Vardø 12. oktober 1830 kullseilte 19. oktober mellom Hammerfest og Kvalsund. Det var høstens post til Vardø.

Hammerfest, litografi 1838 av Auguste Mayer

I rapporten fra postekspeditøren i Hammerfest ble det fortalt at postbåten var kommet til Hammerfest 16. oktober, men hadde måtte ligge til den 19. på grunn av uvær. Den dagen fant mannskapet det tilrådelig å sette kursen mot Kvalsund. Samme kveld kom det bud til Hammerfest om at to finnebåter hadde kommet til Sarragammen med en postrøyert og en nesten død kvenpike de hadde reddet fra postbåtens hvelv.

Det ble sendt ut en båt fra Hammerfest for å forsøke redning. De fant den istykkerslåtte postbåten liggende i fjæra ved Langstrandneset sammen med diverse vrakgods, men postveska var borte. Med den gikk all post til Øst-Finnmark tapt. Til tross for gjentatt leting de nærmeste dagene ble den ikke funnet.

Den reddede røyerten fortalte da han kom til Hammerfest at alle hadde kommet seg på båthvelvet etter kullseilingen, postekspressen med postveska på armen. Men sjøen var grov og flere ganger ble båten kastet rundt. Etter hvert forsvant postekspressen og den ene røyerten Ole Olsen Berg, og de to gjenværende på hvelvet så postveska drive bort, fylles med vann og synke.

Forliset førte til forhør ved Vest-Finnmarks sorenskriveri. Ved forhøret ble det avdekket beklagelige forhold: Postveska hadde ikke vært bundet fast til båten, postekspressen «*var beskjænket*» og det hadde seilt båter forbi som ikke hadde gjort forsøk på redning. Saken fikk sin avslutning 16. mars 1831 da det ble ansatt ny postekspress og ny røyert.

1831 Ryfylke, Vikedal

Kystpostruta mellom Stavanger og Bergen gikk over Boknafjorden og inn Sandeidfjorden. Her forliste postbåten 20. mai 1831 mellom poststedene Roseid og Østbø på Sandeid. Forliset er meddelt i Departementstidende for 1831 og fortalt i Oddbjørn Saltes bok om posten i Stavanger.

Ved forhør på tingstedet Jelsa 2. juni, var det i tillegg til postbonden på Roseid og de to postkarene, innkalt 16 personer som vitner. Det framkom at båten hadde avgått fra Stavanger 19. mai og var kommet til Roseid om morgenen 20. mai. En halv time etter at båten hadde satt kurs for Vikedal, blåste det opp til storm og båten kullseilte. Begge mennene berget seg på båtens kjøl og ble reddet, men postsekken forsvant.

Med postsekken gikk seks bancobrev til Bergen med 850 spd. i sedler og 278 spd. i sølv tapt. En stor sum i datidens penger. Det avgjørende spørsmålet ved forhøret var om postsekken hadde vært forskriftsmessig festet i båten. Både postbonden og postfolkene var ansvarlige for det. Forhøret kom ikke til noen konklusjon, sannsynligvis hadde festet til sekken røket ved kullseilingen og sekken sunket på minst 100 favners dyp.

1834 Vestfjorden, Landegode

Postbåten som hadde lagt ut fra Hildringen 26. mars 1834 skiftet mannskap i Bodø fire dager senere. Samme kveld blåste det opp til storm, og båten med mannskap gikk ned nord for øya Landegode. To mann er innført i kirkeboka for Bodø som omkommet 30. mars; Anders Hansen Mickelbostad og Johannes Olsen Klogstad.

Båten førte mye post fordelt på to postbommer. Begge bommene drev i land på Landegode, den ene var istykkerslått, mens den andre var hel men gjennomtrukket av sjøvann.
Fra den istykkerslåtte rek det på land postposer på Landegode, Mikkelbostad og Vågøy. Men en del post ble ikke funnet og ved hjelp av postkartene ble det satt opp en liste over 35 tapte brev. Listen ble offentliggjort i Den Norske Rikstidende 4. mai 1834.

Tillæg til den Norske Rigstidende No. 37, 1834.

Bekjendtgjørelser.

Ifølge modtagen Indberetning er Nordlands-Posten paa dens Tour nordefter Søndagen den 30te Marts sidstleden, efter at være afgaaen samme Dags Middag fra Bodøe, forlist i Nærheden af dette Sted, og Post-Folkene druknede. Efter det i den Anledning optagne Forhør er den første Deel af Posten, der var forvaret i 2de tillaasede Kister eller Bommer, igjenfunden, uagtet at den ene Bomme fandtes ved Stranden ifuldaaret, saaat de i Samme nedlagte Brevposer laae adspredte. Den anden Post-Bomme gjenfandtes derimod tillaaset, skjøndt alle deriværende Brevposer vare gjennemblødte. Ifølge en fra vedkommende Post-Contor modtagen Fortegnelse ere af de affendte Breve følgende bortkomne, nemlig:

Nordlands-Karterens Datum.	Til hvilke Postaabnerier karteede	Brevenes No.	Eiernes Navne.	Fra hvilke Steder Brevene oprindelig vare ankomne til Nordlands Post-Contor og til hvilke Steder.
Hovedkart af 26de Febr.	Kjerringøen	1	Ellingsen	Fra Christiansund den 4de Februar.
		2	Schønning	— Trondhjem den 11te Do.
		3	Ditto	Directe indleveret paa Nordlands Post-Contor.
	Finkrogen	1	Dreyer	Fra Trondhjem den 11te Februar.
	Alten	1	Barhoe-Commandantskab	Do. Do. Do.
		15	Brøtkord	Do. den 18de Do.
		16	Ditto	

Bekjentgjørelse om tapte brev i Den Norske Rigstidende.

Den bommen som ikke var slått i stykker ble funnet i fjæra ved Finnæs av tre yngre piker og ei kone. For to av dem ble nysgjerrigheten for stor, de åpnet et brev og tok ut femten daler. Det ble oppdaget og de to pikene ble i underretten dømt til kagstrygning og hensettelse for livstid i Trondhjems Tugthus. Stiftsoverretten i Trondhjem stadfestet dommen. Den ble anket til Høyesterett som kom til at det ikke hadde dreid seg om tyveri, fordi postbommen ikke hadde vært i postvesenets besittelse da pengene ble fjernet. Forbrytelsen besto i å skjule hittegods, og Høyesterett dømte de to ukonfirmerte pikene til to måneders innsettelse på tukthuset.

De ble konfirmert i Bodø kirke 31. juli 1836.

1834 Ryfylke, Vikedal

I 1831 hadde det kullseilt en postbåt i Sandeidfjorden på vei nordover til Bergen. Den 22. oktober 1834 kullseilte det igjen en postbåt i Sandeidfjorden, denne gang på vei sydover til Vikedal. Postkarene ble reddet og det samme ble posten, som kom fram til Stavanger gjennomvåt dagen etter.

1835 Vestfjorden, Grøtøy i Steigen

Sydgående postbåt fra Tromsø til Bodø hadde 19. mars 1835 vært innom handelsstedet Grøtøen for å ta med post. Fra Grøtøen gikk seilasen over Leinesfjorden, et område med mye skjær. Halskaren, den røyerten som hadde plass foran i båten varslet om et skjær, men rormannen reagerte for sent. Båten gikk på skjæret og ble knust. Halskaren kom seg på vraket, mens de to øvrige holdt seg fast i postbommen som drev vekk fra skjæret. Den ble etterhvert fylt med vann og sank. Det gjorde også de to postfolkene Niels Bye og Andreas Pedersen.

En time etter postbåten hadde en båt med to kvinner og en 14 år gammel gutt reist fra Grøtøen. Da været var dårlig la de til land og gutten gikk opp på en høyde for å observere. Han fikk øye på vraket og røyerten, som de dro ut og reddet. Røyerten påviste hvor postbommen hadde sunket og den ble funnet. Men da den var for tung til å løftes opp i båten ble den slept etter i et tau tilbake til Grøtøen. Handelsmannen på Grøtøen åpnet postbommen, presset vannet av postposene og tørket brevene. Det var med bancobrev for samlet 1.200 speciedaler på denne turen. Sammen med den overlevede postrøyerten, brakte han posten til poståpneriet på Kjerringøy.

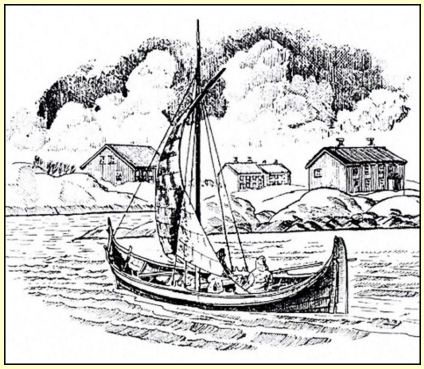

Handelssstedet Grøtøen. Tegning av Bodvar Skutvik i Steigen bygdebok.

1837 Sognefjorden.

Ved kgl. res. (kongelig resolusjon) av 5. mai 1836 ble det opprettet ei ukentlig postrute langs Sognefjorden som forbindelse mellom postruta Christiania-Bergen som krysset fjorden i øst, og ruta mellom Bergen og Molde som krysset i vest. Den nyopprettete ruta gikk fra postgården Frønningen ved Lærdal i øst gjennom Sogn til Leirvik i vest, totalt 25 mil.

Den postbåten som hadde seilt fra Måren til Lavik i ytre Sogn den 22. november 1837, kullseilte i storm på tilbaketuren neste ettermiddag mellom Fureneset og Nordeide. Alle de tre postfolkene kom seg på kjølen, men to av dem greide ikke påkjenningene. Den tredje kom seg etter 18 timer i land og krabbet helt utmattet til gården Sæbø. Posten gikk tapt. De to som omkom var husmennene Ole Larsen Maaredal og Niels Johannesen Maaren. Den første etterlot seg kone og fem mindreårige barn.

Den 11. februar 1841 ble postrutene i indre Sogn lagt om og utvidet.

1840 Vestfjorden, Fikke

Året 1838 ble et tidsskille for båtposten. Det året gikk «Prinds Gustav» sin første tur nordover og etter hvert skaffet Staten seg en flåte av dampskip. De ble gjerne beskrevet som «postdampskip» fordi de sorterte under postadministrasjonen. Men fra 1838 til 1859 gikk dampskipene bare i den lyse årstid, i sommersesongen mars-oktober. De åpne postbåtene måtte fortsatt løse oppgavene i vinterens stormer og mørke fram til høsten 1859. Men selv om de åpne båtene da fikk landligge i hovedpostruta på Nord-Norge, skulle de i mange år framover betjene ulike bipostruter over hele landet.

En vinterdag i 1840, den 4. januar, gikk postbåten nordover fra Bodø og forliste 9. januar ved Bjørnvaag i nærheten av poståpneriet Fikke på Hamarøy. Forliset skjedde i skumringen i storm og snøfokk, og i ettertid fortalte folkene på Bjørnvaag at de hadde hørt rop om hjelp den kvelden.

Ved forliset omkom postekspressen Johan Olsen Skjelstad og røyertene Johan Jacobsen Hernæs og Fredrik Christophersen Mickelbostad. De to første var familieforsørgere og tilbake satt koner og henholdsvis fem og syv små barn i trange kår. Da spørsmålet om betaling for reisen kom opp, ba postmester Wilhelm Bech ved Nordland Postkontor om at enkene måtte få utbetalt hele skyssbeløpet.

Vraket av båten og postbommen ble funnet av bonden på Bjørnvaag 11, januar og post-bommen brakt til Fikke. Der ble den gjennom-våte posten tørket og videresendt til Lødingen 16. januar.

1843 Fosen, Hitra

Ved kgl. res. av 16. oktober 1833 ble det opprettet ei ukentlig bipostrute i Fosen. Ruta skulle knyttes til den eksisterende romsdalske post; ruta mellom Trondhjem og Molde. Det skulle opprettes fem poståpnerier på begge sider av Trondhjemsfjorden, fire i den nordlige og et i den sydlige del av Fosen. Ved bekjent-gjørelse fra departementet 14. februar 1834 ble det bestemt at ruta skulle starte opp 1. april det året.

Det var delegert til Finansdepartementet å utpeke plassering av poståpneriene, og i den sydlige delen ble det ene poståpneriet lagt til Hevne/Hemne prestegård ved Kyrkseterøra. 22. januar 1838 ble ruta forlenget fra Hevne prestegård til Hitra. Posten gikk med hesteskyss til Helland og ble deretter rodd over Trondhjemsleia til Havn/Hamn på Hitra.

Den 15. desember 1843 rammet en orkanaktig storm fra sydvest Frohavet, Frøya og Hitra. Lensmannen på Hitra sendte 11. februar 1844 en innberetning til fogden og fortalte at stormen hadde ført til store skader på hus og båter og at det var omkommet 37 mennesker. Blant de omkomne var mannskapet på postbåten som hadde forlist i Trondhjemsleia på vei fra Helland til Hamn på Hitra. Postfolkene Esten Akset og Nicolai Akset omkom og posten gikk tapt. Akset var nabogård til Hamn poståpneri.

1843 Nordhordland, Sørfjorden.

Den 28. desember 1843 reiste postføreren Erik Lofthus fra Bergen med Kristianiaposten. Om natten kom han fram til postgården Garnes ved Sørfjorden hvor det ventet båt og roere for den neste etappen til Stanghelle og Dale. Det lå an til dårlig vær, men etter noe diskusjon ble det valgt en seksåret båt. Det var et uheldig valg, for på morgensiden økte vinden på, og det kom snøbyger. Da ble det gjerne kastevinder og høy sjø på fjorden.

Postbåten kom ikke fram til Stanghelle. To dager senere ble det funnet vrakrester og en knust båt på Osterøy. Postføreren og mannskapet; Rasmus Olsen, Erik Albrigtsen og Johannes Larsen, alle fra Garnes, ble aldri funnet.

Postsekken ble heller ikke funnet. Den inneholdt 33 bancobrev til en samlet verdi av 1.720 speciedaler. Selv om postsekken, i samsvar med instruksen, hadde vært bundet fast i båten, ville den ha gått tapt fordi båten var helt knust. Postadministrasjonen var i tvil, og den 2. mars 1844 ble det sendt ut et sirkulære med innskjerping av bestemmelsen om at postsekken alltid måtte være fastbundet i båten.

Enka etter postfører Erik Nielsen Lofthus var ved mannens bort-gang fysisk svekket, men greide seg i flere år uten «*at falde det offentlige til byrde».* Men i 1862 sendte sognepresten i Bergen søknad til Stortinget om at hun måtte innvilges pensjon til livsopp-hold. Flertallet i finanskomiteen avslo søknaden med den begrun-nelse at det kunne danne presedens. En av mindretallet, stor-tingsmann Bergh, tok saken til avstemming på tinget, og mot 71 stemmer ble Rebekka Nielsen innvilget en årlig pensjon på 24 spd.

De vanskelige forholdene på Sørfjorden var mange år tidligere blitt fortalt. I november 1808 hadde det tre ganger kommet klager til postmesteren i Bergen om at posten var blitt vannskadet på turen til Voss. Derfor innkalte sorenskriver Christie 16 postbønder og postdrenger til rettslig forhør i Bergen 10. juni 1809. De fortalte at strekningen Tunes (Indre Arna) via Olsnes (Osterøy) til Stang-helle var meget værhard og selv om postsekken var lagt skjermet bak i båten så slo sjøen over den. Dessuten var postsekken ofte i dårlig forfatning.

1845 Ryfylke, Boknafjorden.

I 1842 ble det bekjentgjort at hans majestet hadde nådigst bestemt at det den 5. oktober skulle opprettes en bipostrute for statskassens regning i Ryfylke fogderi for befordring av brev og pakker. Ruten skulle gå en gang ukentlig fra Jelsøe (Jelsa) poståpneri i postruten mellom Stavanger og Bergen til stedet Kobbervig (Kopervik) i Augvaldsnæs (Avaldsnes) prestegjeld og tilbake.

Dermed ble det opprettet en bipostrute i Boknafjorden. I tillegg til poståpneriet på Jelsøe (Jelsa), som var blitt opprettet ved starten av kystpostruten Stavanger-Bergen i 1786, ble det opprettet poståpnerier i Nærstrand (Nedstrand) og Kobbervig (Kopervik). Til støtte for postføreren ble det fra det militære avgitt det nødvendige antall postroere, to stykker for hver tur.

Fra poståpneren på Nedstrand mottok Stavanger postkontor melding om at den postbåten som var avgått østover fra Kopervik til Jelsa 1. desember 1845 var forlist nær Nedstrand. Samme aften som båten forlot Kopervik hadde det blåst opp et orkanaktig vær med lyn og regnbyger. Postbåten var neste morgen blitt funnet ramponert ved Hemnes. Postveska var borte, bare lenken som den hadde vært bundet til fantes i båten. Stavanger postkontor ba poståpneren på Jelsa om å igangsette ettersøkning så snart været tillot det, men hverken postveske eller postfolk ble funnet.

Ved forliset omkom postfører Nils Thorkildsen fra Bergen, som i to år hadde ført posten mellom Jelsa og Kobbervig. Videre omkom Søren Holgersen, strandsitter på Nordnes under Jelsa prestegård, en av de fra det militære avgitte roere.

Sognepresten ved Bergen domkirke sendte Stortinget en bønn om understøttelse for postførerens enke den 50 år gamle Berthe Cathrine Thorkildsen. Hun var nesten blind og satt igjen med ansvar for tre barn og en sengeliggende mor. Departementet anbefalte overfor Stortinget en støtte på 10 spd. og uttalte at det ville ha sin oppmerksomhet rettet mot en årlig økonomisk støtte, hvilket også skjedde

1848 Troms, Karlsøy

Ved kgl. res. av 11. april 1849 ble fire fiskere fra Vefsn av statskassen gitt en belønning på 5 speciedaler hver for å ha reddet mannskapet og posten på en kullseglet postbåt ved Karlsøy den 6. desember 1848.

Forlis. Illustrasjon av Th. Holmboe til «Den siste viking»

1849 Trondheimsfjorden

Den 6. september 1849 forliste postbåten mellom Frosten (Frosta) og Lexvigen(Leksvik) i Trondheimsfjorden. Den ene postføreren Johannes Carlsen og en kvinnelig passasjer omkom. Den andre postføreren ble reddet av folk fra gården Vigtil på Frosta etter å ha holdt seg ved den kantrete båten i seks timer.

Postveska som inneholdt fire brev, derav et bancobrev med 1 speciedaler 20 skilling, forsvant selv om den var forskriftsmessig bundet fast i båten. Ifølge poståpneren i Frosta kunne ingen belastes for uforsiktighet.

1850 Fosen, Ytre Trondheimsfjord

Den kgl. res. av 16. oktober 1833 som hadde opprettet ei ukentlige bipostrute i Fosen, hadde spesifisert fire poståpnerier i den nordlige delen. De ble lagt til Stadsbygden prestegård, Østerodd, Aa prestegård og Haavig. Ruta startet opp 1. april 1834. Poståpneriet Ljaamo i Orkdal ble knutepunkt mellom den søndre og nordre Fosenruta og forbindelsen til Trondhjem over Børsa og Siim.

Ifølge en innberetning fra postmesteren i Trondheim forliste den nordre Fosen-posten mellom Østerodd og Stadsbygden den 14. juni 1850. Den hadde avgått fra Østerodd poståpneri samme dag. Postbåten ble funnet veltet nær land, og postveska ble funnet noe senere. De to postkarene, Hans Hansen og Casper Johannesen omkom «*paa søen idet de førte Posten».* (Kirkebok for Ørland 1850).

1850 Hordaland, Voss

Om kvelden 27. desember 1829 mottok Christiania postkontor en gjennomvåt post som var avgått fra Bergen 23. desember. Postbåten hadde på turen fra Voss kantret i Bolstadfjorden mellom Dalseidet og Bolstadøyri. En brevpost fra Haus og postførerens sabel gikk tapt.

1851 Indre Trondheimsfjord

I ei bipostrute mellom Røra på Inderøy og Ytterøy kullseilte postbåten 30. januar 1851. Forliset fant sted ved Mosvik utenfor Saltvikhamn hvor fjorden var åpen og utsatt. Båt og postfolk ble berget av tre menn fra området, men en kvinnelig passasjer omkom. Postveska ble også berget og levert gjennomvåt til poståpneren på Inderøy.

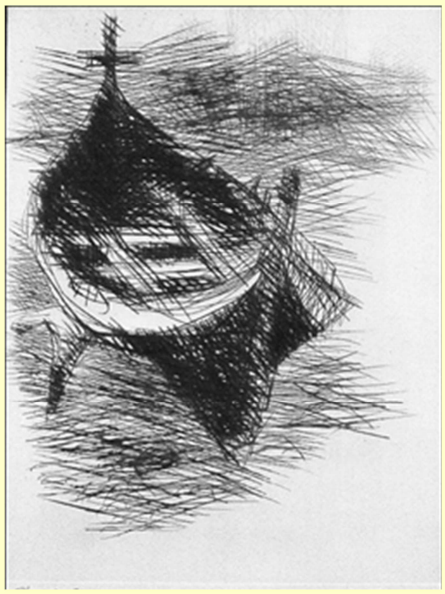

Koldnål av Nils Aas fra Inderøy, 1959.

1852 Moldefjorden

På «Den Trondhjemske postvei» mellom Bergen og Trondhjem var et av de lengste fjordpasseringene over Moldefjorden fra Vestnes til Molde. Her kullseilte postbåten 10. januar 1852 på hjemtur fra Vestnes. Forliset ble observert fra byen og postfolkene på hvelvet reddet. Det samme ble posten, bare posthornet gikk tapt.

1852 Ytre Sognefjord, ved Lavik

Postmesteren i Bergen meldte til departementet 13. februar 1852 at postbåten fra Leirvik poståpneri østover Sognefjorden hadde forlist en halv mil fra Lavik 5. februar. Dette var i den langsgående bipostruta i Sognefjorden.

I Lavik og Leirvik poståpneriers innberetninger av henholdsvis 6. og 8. februar ble forliset beskrevet mer detaljert. Forliset hadde skjedd i sterk nordvestlig vind med snøbyger. To av roerne hadde holdt seg på hvelvet inntil folk fra land fikk berget dem, men en tredje, en fattig husmann fra egnen hadde omkommet. Postsekken var blitt berget, den var fastgjort med kjetting, men den var gjennomvåt og måtte tørkes på poståpneriet i Lavik før den ble videresendt. Den inneholdt seks bancobrev med til sammen 200 speciedaler.

Postaabneriet i Rødenæs, Smaalenenes Amt.

"Een Postaabners virksomhed og Endeligt". Presentert av Øyvind Midtlid

Dobbelmordet paa Kallak.

*25de Juni om Morgenen (1873),befandtes Bygdens daværende **(og tillige første) Postaabner,** Landhandler Fredrik Michelsen paa Kallak og hans Hustru Helene f. Lund, Søster af Lensmand Iver Lund, myrdede i sine Senge; de vare frygtelig lemlæstede i Ansigt og Hoved, og Mordet kunde sees at være udført med en Øxhammer. Da denne Tidende bragtes Lensmanden, sagde en Anelse ham strax, at ingen Anden kunde have begaaet denne Gjerning end en tidligere Tjenestegut hos Michelsen, Lars Johansen Moen, 22 Aar gammel, for Tiden paa Veiarbeide i Eidsberg. Lensmandens første Ordre var derfor en Efterspørgsel paa Moen under Lund, om Gutten havde været hjemme St. Hans Dag. Da det bekræftedes- han havde efter gjerningen gaaet hjem og sovet ganske rolig til om Morgenen, da han atter drog til Eidsberg til sit Arbeide – var det næste Skridt Arrestationen; Lensmanden var da vis i sin Sag allerede. Imidlertid udviste Morderen en Kaldblodighed, som trodsed en Mængd Forhør, hvorunder ogsaa Konfrontation med Ligene, og det lykkedes ikke at frembringe verken Indisium mod ham eller Bekjendelse. Man søgte efter Øxen, men forgjæves. Da blev En, der skulde ned til Fiskedammen – Michelsen havde en Dam, hvori han bevarede Fisk, han tog i Kjernet – for at hente Fisk,var, at Fisken laa og flød med Bugen i veiret henover Dammen. Denne forunderlige, men notoriske Kjendsgjerning have hva Aarsag den vil, den indgav imidlertid Iagttagerne den tanke, at Øxen var at finde i Dammen, og Tanken var rigtig; ved Ransagning af Dammen kom den blodige Øx for dagen. Ved det derpaa følgende Forhør, da Vedkommende fastholdt sin Benægtelse, overrumplede Administrator ham med det Spørgsmaal: " Kjender du den?", idet han pludselig lagde Øxen paa Bordet saadan som den var taget af Dammen. Ogsaa denne Overraskelse bar Morderen saa godt, at man ikke kom videre end før. " Ja den kjender jeg nok godt; ho var ette slig, da jeg var paa Kallak". Skal han have svaret. Tilsidst røbede han sig ved et Forsøg paa Flugt. Arrestforvareren gikk engang, da han skulde føre ham tilbage til Arresten, af Uforsigtighed foran ham i gangen. Dette Øieblikk benyttede Morderen til en Flugt til skogs saa iherdig, at det kun med yderste Møie lykkedes at gribe ham. Efter dette opgav han sin Modstand og Bekjendte, at han om Natten havde Myrdet de sovende Ægtefolk, medtaget Michelsens Uhr med Guldkjede og mellem 700pg 800 Spd. kontant, som han fandt i en i Værelset staaende Dragkiste; Disse Ting gjenfandtes paa Fjøsloftet paa Pladsen Moen. Motivet til Gjerningen formentes at være Hevn i Forbindelse med Hensigten at stjæle. Michelsen havde nemlig flere gange grebet ham i smaa Tyverier i Butikken og skulde engang have kaldt ham " Tjueknegt ". – Michelsens blev begravede under en tilstrømning af Folk til Rødenes Kirkegaard saa stor, at Ingen vilde mindes at have seet saa mange Folk ved Rødenes Kirke paa en gang før. **– Morderen dømtes til at have sit Liv forbrudt; men Kong Oscar II, som just var kommen paa Thronen og kvide sig for at undertegne sin første dødsdom, benaadede ham.** Han hensidder endnu paa Akershus Fæstning. (Efter Forteling af Lensmand Iver Lund) Aar 1897 blev denne Morder helt benaadet og sat paa fri Fod og var paa et Kort Besøg hos sine gamle Foreldre.*

***Rødenæs Postaabnerie;* formelle forberedelser ved opprettelsen av Poståpneriet.**

Ved kgl. Res. Av 18/10 1856 blir det bestemt å opprette en ukentlig postgang frem og tilbake mellom Moss og Rødenes prestegjeld med virkning fra **1/7-1857**. Hensikten var å få til en bedret postgang mellom de forskjellige distrikter (prestegjeld) i "Smaalenenes Amt", og det blir foreslått opprettelse av poståpnerier i **Våler, Hobøl, Spydeberg , Askim og Rødenes** fra samme dato. Ordningen blir omtalt i et sirkulære datert 29de Juli 1857, med referanse til kgl. Res. av 4/7-1857. Her bekreftes endelig oppstart i bipostruten mellom Moss og Rødenæs med virkning fra **31/7-1857**, ca. 1 mnd. forsinket. Forslaget i den første res. teksten av 18.10.1856, blir altså korrigert i res. av 4.7.1857, og kommunisert i sirkulære av 29.7.1857. **For den nye bipostruten** og **de mellomliggende poståpneriene i ruten** ser dette ut til å stemme med teksten i sirkulæret, men ikke for opprettelsen av poståpneriet i Rødenes. Noen videre presisering om oppstarten av poståpneriet i Rødenes finner jeg ikke i sirk. og res. tekstene, men tilgang til nedenfor gjengitte brev og kontrakt angående postbefordringen til og fra poståpneriet i Rødenes, bekrefter oppstart med virksomhet fra 1.5.1857. Dette gjelder for både poståpneriet og postbefordringen mellom Rødenes og Eidsberg poståpnerier. Det var særlig postskyssen mellom Eidsberg og Rødenes som måtte være under kontroll, da denne også måtte ta hensyn til den gamle bipostruten fra Sarpsborg til Ullensaker med postutveksling ved poståpneriet i Eidsberg. Det ville også i denne sammenheng trolig kreve noe lengre tid å få på plass påbudte karteringsrutiner, noe som var avgjørende ved oppstarten av bipostruten. I et tilsvar fra indredepartementet opplyses det om karteringsrutiner og poståpneriets "postale inventar." Sommeren 1857 var nok en forberedelse av rutiner som måtte være på plass når den nye bipost fra Moss skulle ankomme fra 31.7.1857.At Rødenes var en av endestasjonene i ruten kan også være et moment som forklarer at poståpneriet kom i virksomhet allerede fra 1.5.1857.Det er ingen ting som tyder på at de mellomliggende poståpnerier i bipostruten, **Vaaler, Haabøl, Spydeberg og Askim**, kom i virksomhet fra samme dato!

Denne beretningen står å lese i " Rødenes Prestegjelds Kaldsbok." Noen ganger kan "Kallsbøker"og kirkebøker være gode oppslagsverk med nyttige posthistoriske opplysninger, svært avhengig av hvem som skriver, og opp-fatningen av hva som kunne være interessant for ettertiden. Brochmann`s nedtegnelser om Poståpner Michelsen's skjebne , "fattet" min interesse; særlig med tanke på at jeg omtrent samtidig fikk tilgang til svært uvanlig ,og originalt, materiale om post-åpneriet i Rødenes. Det meste signert (konstituert) postmester i Sarpsborg; Oluf Petersen. Andre opplysninger av posthistorisk interesse fra kallsboken vil også bli omtalt senere i denne artikkelen.

Jørgen Henrik Hegermann Brochmann, (1850-1926.)
Sokneprest i Rødenes og Rømskog 1884-1894. Brochmann var utdannet ved Christiania Kathedralskole og dimittert til universitetet i 1868. Videre studier ved det teologiske fakultet i Erlangen og Leipzig i to perioder, og regnes som en betydelig skikkelse i norsk kirkehistorie. *"Mannen som reviderte Landstads salmebok"* er en omtale som ofte hefter ved denne mannen. Kallsboken for Rødenes omtales i innledningen som et dokument av stor kulturhistorisk verdi, nå også til glede og opplysning for posthistorikere.

Fredrik Christian Colbjørnsen Michelsen (1811-1873.)
Michelsen var født i Hurdal, og kom til Rødenes i 1853. Ved et makeskifte i 1857 kom han i besittelse av gården Kallak, og herfra drev han landhandel og skysstasjon. Det var neppe tilfeldig at dette" makeskiftet" kom i stand dette året, da det i den første resolusjonsteksten fra 18/10-1856 er forslag om opprettelse av et poståpneri med ***Kallak*** som sentral beliggenhet og skysstasjon. Landhandler Michelsen får sin beskikkelse som post-åpner i Rødenes i brev fra postmesteren i Sarpsborg datert 22.4.1857; presist formulert på følgende vis:"
*"Departementet for det Indre har meddelet Postcontoiret, at De fra 1ste Mai førstkommende er beskikket som Postaabner for det i Rødenæs opprettede postaabnerie, der træder i **Virksomhed 1ste Mai d.a."***
Dermed hadde Landhandler Michelsen fått sin "Post i Butikk".

I poststedsdatabasen står følgende å lese: **En eldre poståpner-protokoll nevner at poststedet(Rødenes) kom i virksomhet allerede fra 1.5.1857!** Denne påstand blir nå bekreftet og dokumentert i påfølgende skriv , og fremstår som nye bekreftede opplysninger om opprettelsen av poståpneriet i Rødenes. (I håndbok over Norske Filatelistika, er dato for oppstart av poståpneriet også satt til 31.7.1857. Dette er riktig for bipostruten og de mellomliggende poståpneriers vedkommende, men ikke for Rødenes poståpneri!.)
I et brev datert 22/4-1857 fra postmester Petersen i Sarpsborg står følgende å lese, og dette var ikke i samsvar med sirkulæreteksten fra 29.7.1857.:

S. T. Herr. Landhandler Michelsen som ansat Postaabner for Rødenæs!
"Departementet for det Indre har meddelet Postcontoiret, at De fra 1ste Mai førstkommende er beskikket som Postaabner for det i Rødenæs opprettede postaabnerie, der træder i Virksomhed 1ste Mai d.a., samt at bemeldtePostaabnerie skal sorteres under Sarpsborgs Postcontoir, til hvilket Postcontoir de hvert Qvartal har at aflegge Rede og Riktighed for alle Oppebørder Postvæsenet vedkommende." Så følger en redegjørelse for kvartilsvise innsendelser av regnskap, hvilke skjemaer og protokoller som skal benyttes til dette med presisjon av viktigheten av ***" det Specielle Regnskab for Franco og Porto-Breve"***, videre: ***"Til Cassation af Frimærkerne følger Stempel No 199, der indtil anderledes bestemmes forbliver Postaabneriets Cassationsstempel, en Vægt, et Post –Signet og Stempelpude skal senere blive Dem tilstillet".***

Med hensyn til Poståpnerens rettigheter og plikter henledes oppmerksomheten på å gjøre seg kjent med lover, resolusjoner, sirkulærer m.v. som angitt i brevet fra postmesteren. . Skulle ennå noe være uklart***:***

" da ville De henvende Dem til en i Nærheden boende ældre Postaabner hvor Veiledning rimeligvis vil faaes "

I dette tilfelle ville det sannsynligvis være poståpneren i Eidsberg. Vi ser også at portotakster med tilleggene for brev til utlandet over Sverige, og brev til og fra de danske stater med dampskip er tilsendt og presisert. I det hele kan disse henvisningene tjene som oppslagsverk for posthistorikere for teksting av brev og posthistoriske opplysninger, og det er da følgelig av interesse å gjengi disse. Her følger listen over skrivelser,(lover, resolusjoner og sirkulærer), postmesteren i Sarpsborg mente var nødvendig for å kunne utøve poståpnertjenesten på en god måte:

Lover datert 19.5.1837; 12.8.38 og 7.7.1854. **Kgl.res.** av29.12.1848. **Sirkulærer** fra Indre Dept. datert 26.7.1835; 28.7.1836; nr.36, 20.7.1852; 29.9.1854; 23.11.1854; nr.2, 21.2.1855; nr.3, 15.3.1855; 22.3.1855; 8.6.1855 og 27.12.1857. (I sirkulære av 29.7.1857 presiseres et interessant notat om "nærsoneportoen" til Sverige:***" Befordring af et enkelt Brev fra det ovennævnte (Rødenæs) Postaabnerie til Strømstads Postcontoir i Sverige er 4 Skilling; til de øvrige svenske Postanstalter er Taxten for et enkelt Brev 8 Skilling.")***

Så følger en "innskjærpelse" om den største omhyggelighet med alle " Brevskabers " behandling og oppbevaring, især

" Banco brevers Viktighet og Brevhemmeligheters Hellighed." Videre en utlegning om at poståpneren skal besørge postskyssen mellom Rødenes og Eidsberg frem og tilbake, hvordan denne skal avlønnes og rapporteres osv.; og endelig et notat om at Smålenenes Amt sannsynligvis vil frigi en vernepliktig soldat til å avhjelpe postbehandlingen.

Sarpsborg Postcontoir den 22. April. 1857.
Petersen.

"P:S. Alle Breve som expederes af Dem maa paategnes Postaabneriets navn og afsendelsesdag" (Brevets etterskrift.)

"Contract angaaende Postbefordringen, Copie."
" Da Herr Postaabneren tillige skal besørge Postskydsen fra Eidsberg til Rødenæs Postaabnerie og derfra tilbage til Eidsbergs Postaabnerie, saa vedlægges til Udskift i vidners Overvær en Contract i denne Henseende"

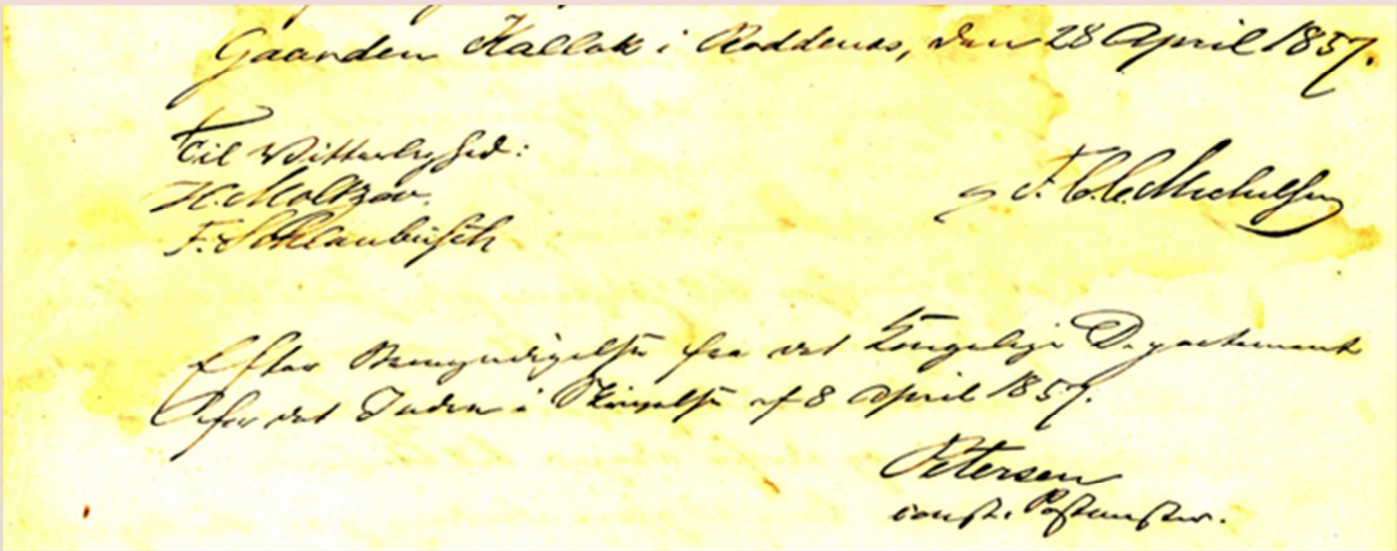

Kontrakt, signert av Michelsen 28 April 1857, med to vitners nærvær og underskrift. Originalen ble tilbakesendt postmesteren i Sarpsborg. Det er kontraktens kopi som er min kilde, og som videre gir opplysninger om at poståpneren skal besørge postskyssen mellom Rødenes og Eidsberg frem og tilbake; hvordan denne skal avlønnes og rapporteres o.s.v. I et annet skriv fra postmesteren datert 22.4.1857, blir det gitt opplysninger om "godtgjørelse" for befordrings-redskapene. Kontrakten gir i klartekst gitt uttrykk for oppstart av postbefordringen mellom Rødenes og Eidsberg fra 1.Mai 1857, og vi kan med sikkerhet fastslå at **poståpneriet i Rødenes kom i virksomhet fra samme dato ;med landhandler Michelsen som ansatt poståpner.**

Kilder:
*Marker historielag:"**Rødenes prestegjelds kaldsbog,1885**"* ;opplysninger om embetet samlet og gjengitt av Sogneprest Brochmann. Avskrift av boken er signert av Marit Egeberg Krog, Liv Skogdalen, Barbro Kvaal og Solveig Falkenberg Krog. Presentasjonen om Brochmanns liv og virksomhet er forfattet av **Trond H.F. Kasbo**.
Poststedsdatabasen: diverse sirkulærer,departementstidende og resolusjoner.
Kindem, Per: Posten i Haldenvassdraget.
Kildemateriale og illustrasjoner i original forfatning er med stor velvilje utlånt av **Barbro Elisabeth Kvaal, Huser gård i Rødenes**.

Karteringsrutiner og forberedelser til "Den nye Bipost"

"Postsag" Til poståpneren i Rødenes,
Hr. Michelsen fra juni 1857. Brevet er lukket med Sarpsborg postkontor's signet.
Til hr. Postaabner Michelsen i Rødenæs.
"Postsag" påført i nedre venstre hjørne.

" Til hr. Postaabneren i Rødenæs"
Det Kgl. Departement for det Indre har under 3de d.m. tilsvaret mig saaledes:
" I anledning af hr. Postmesterens skrivelse af 16de f.m. meddeles herved til efterretning og videre behagelig Bekjendtgjørelse at Postaabneriet i Rødenæs skal kartere directe samtlige de Postsager, som ikke ville komme til at gaa gjennom noget Postcontoir (Postexpedition) før de naar deres Bestemmelse. I modsad Fald karteres til første Postcontoir, som Postsager. Skulle derfor hr. Postmesteren vil forse at kartere de til Rødenæs Postaabneri bestemte Postsager directe og ikke til Eidsbergs Potaabneri. Postaabneren ved dette Postabneri vil forse at fordele Brevpakkerne fra Rødenæs og forsende dem i de dem vedkommende Router. Departementet samtykker i, at Rødenæs Postaabneri forsynes med Frimærker til Udsalg saaledes, at mærkernes Restanse bliver at indtage i Postaabneriets Afregning med hr. Postmesteren, derimod finder man ikke Grund til at tilstille Postaabneren i Rødenæs noget Datostempel.Ved at underrette dem om Ovenstaaende, maa jeg anmode dem om hertil at indsende Skriftlig Begjæring om det antal Frimærker som det anslagsvis ville medgaa i en tid af omtrent 1/4 Aaar, og tillige underrette mig om, naar Rødenæs Postaabneri træder i virksomhed,for at den herfra paabudte directe kartering da kan foregaa. ***Det bemærkes, at da de ingen Datostempel kan erholde, har de paa alle Postsager, som av dem expederes, at anføre navnet paa Postaabneriet og Dagen paa hvilken de afsender.***

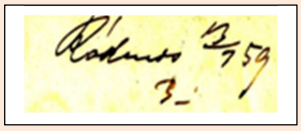

Postcontoiret har endnu ikke fra Indre-Departementet modtaget det for Rødenæs bestemte Postsignet.
Sarpsbgs Postcontoir den 9de Juni 1857.
Petersen

"derimod finder man ikke Grund til at tilstille Postaabneren i Rødenæs noget Datostempel."

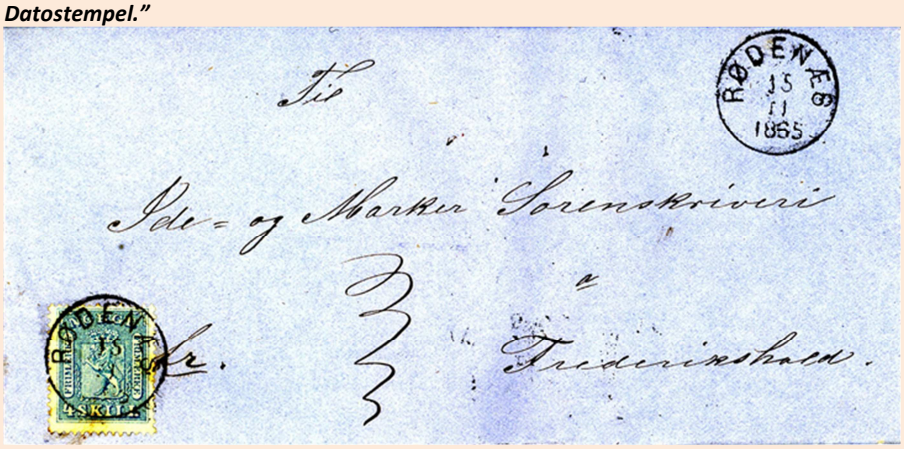

Det skulle gå 3 år før poståpneriet i Rødenes fikk tildelt sitt datostempel. Dette var av typen 1-rings med stenskrift bokstaver, og ble tilsendt poståpneriet 2.6.1860. Brevet er befordret i " den nye bipost" til Moss.

"Den nye Bipost vedkommende"
Ved Kgl.res. av 4.7.1857 ble det likevel bestemt at forannevnte postrute mellom Moss og Rødenæs om poståpneriene Vaaler, Haabøl, Spydeberg og Askim skulle settes i gang fra 31.7.1857.

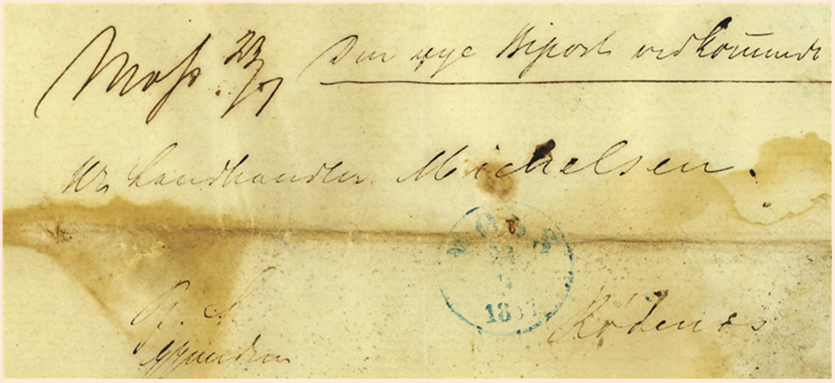

Til Postaabneren i Rødenæs.
Ifølge Skrivelse fra Departementet for det Indre af 21 dennes skal Biposten mellem Mos og Rødenæs afgaae:
Fra Mos hver Fredag, ***første gang den 31 dennes,*** *og at da have paaventet Christiania-Postens Ankomst afgaar den fra Eidsbergs Postaabnerie paafølgende Løverdag Morgen Kl.5, og ankommer til Rødenæs Postaabnerie Kl.8 Formiddag S.D.*
Fra Rødenæs Postaabnerie hver Onsdag Middag Kl. 12., første gang den 5. August, og skal ankomme til Eidsbergs Postaabnerie Kl. 2 ¾. Eftm. S.D.-
Foranstaaende meddeles til underretning,
Smaalenenes Amt 22 Juli 1857.
I brevets etterskrift står følgende å lese: Efter Overenskomst har De altsaa hver Fredag, ***første gang 31 dennes****, at indfinde Dem saa betimelig paa Eidsberg Postaabnerie, at Posten derfra kan befordres til Rødenæs hver Løverdag Morgen Kl. 5,* ***første Gang den 1. August førstkommende.***

Den originale "Post-Protocol" dokumenterer oppstart for bipostruten mellom Rødenes og Moss som Beskrevet i sirkulære datert 29/7-1857.

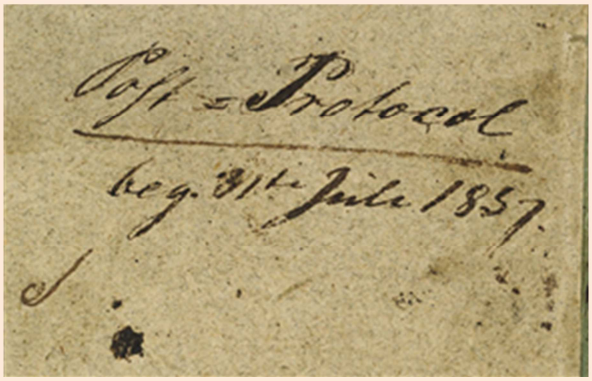

"Post-Protocol beg. 31de. Juli 1857."

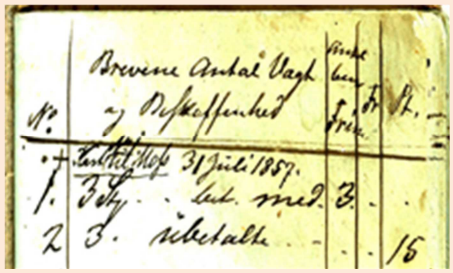

Kart nr.1 fra Rødenes poståpneri til Moss postkontor 31,7.1857 hadde påskrift om befordring av 3 enkeltvektige brev og 3 porto-brev som senere av poståpneren ble innført i ***" det Specielle Regnskab for Franco og Porto"*** Post-protokollen inneholder registreringer av samtlige karterte forsendelser fra Rødenes poståpneri i perioden 31.7.1857.- 20.3.1861!

Michelsen som ordfører for direksjonen for dampskipet "Engebret Sooth"

I Juli 1859 ble det sendt ut aksjeinnbydelse til *"anskaffelse af et dampfartøy, afpasset etter lokaliteter og ditriktets behov."* Til minne om kanalbyggeren Engebret Sooth skulle båten bære hans navn. Båten ble sjøsatt 11.11.1862, og er bygg nr.1 fra ***Nylands mekaniske verksted.*** Michelsen var ordfører i direksjonen for dampskipet Engebret Sooth fra begynnelsen i 1862, og det finnes noen få postale spor fra denne perioden.

Et portobrev fra Nylands mek. Værksted til "***Directionen for Dampskibet Engebr.Soot, Adr.F.C.Michelsen, Kaldager***" kan tjene som tidsbilde fra denne perioden. Brevet er "feilsendt" til ***Fredrikshald***, for deretter å bli sendt tilbake til Moss for videre befordring i **"den nye bipost"** til Rødenes.

Det er påført '5'(sk.) med rødkritt på brevets fremside, oppjustert til '6'(sk.), som betyr at 1sk. bærepenge er inkludert i det totale portobeløp som direksjonen for dampskipet måtte betale for denne forsendelsen

Landhandler Michelsen.

Frankobrev, betalt med 4sk. til landhandler Michelsen i 1865.

Portokonto "*for Franco og Porto-Breve*".

"Portobrev sendt til ***Directionen for Dampskipet " Engebret Soot*** " ,***Adr. Hr. F.C. Michelsen, Kaldaker pr. Rødenæs***.

Portobrevet har påtegning '5' i rødskrift som er porto å betale for mottaker. Portobeløpet er repetert og påført brevets fremside; "anført" i direksjonens portokonto ved poståpneriet; hvorpå brevet er lagt inn som bilag i regnskapet.

*Dette brevet er fremsendt over Sarpsborg i **"den gamle bipost"** til Eidsberg, og der utvekslet for videreforsendelse i "den nye bipost" til Rødenes.*

Postrutene.

I brev fra Eidsbergs Poståpneri 1 Januar 1858 heter det:

Til Postaabneren i Rødenæs, Hr: Michelsen!
I skrivelse fra Smålenenes amt av 28 f.m. er jeg anmodet om å tilkjennegi for hr. poståpneren at posten fra Rødenes skal avgå derfra hver onsdag på "sådan" tid, at den kan medbringe tilbake foruten den øvrige dertil bestemte post tillike de brev som samme dags ettermiddag ankommer med Posten over Sarpsborg.Poståpneren og postbefordreren i Rødenes bedes derfor " tilkjendegjort" at han heretter befordrer post ***ankommen med posten over Sarpsborg ****frem og tilbake en gang ukentlig, og at han inntreffer på Salmonrud hver Torsdag til sådan tid som de finder behagelig for at han tillige kan bringe post med tilbake. På grunn av "foransammend" får Rødenæs heretter avsende og avhende sin post hver onsdag og innleveres fra kl 3 a' 4 om ettermiddagen, samt og medbringer egen postveske.* ***Jeg tror at de bør rekvirere en postveske med lås og 2 nøgler for Rødenes poståpneri fra Postmesteren i Sarpsborg.***

Eidsbergs Postaabneri 1de Januar 1858,
P: Syversen.(Poståpner)

(Salmonrud var stedet hvor Eidsberg's poståpneri lå i Januar 1858)

"Den gamle bipost" ****ankommer med posten over Sarpsborg,*** peker på befordring i bipostruten fra Fredrikstad gjennom Rakkestad og Eidsberg, videre gjennom Nedre Romeriges fogderier til Ullensager poståpneri og mellomliggende distrikter. Denne biposten opprettes ved samme resolusjon som Sarpsborg,Rakkestad ,Eidsberg og Trøgstad får sine poståpnerier opprettet. (Kgl.res. datert 6.5.1840.) Fra 16.10.1841 blir det gjort en forandring, da det blir bestemt at bipostruten over Rakkestad og Eidsberg og videre til Ullensaker,skal gå fra Sarpsborg. En ny bipost blir nå opprettet mellom Fredrikstad og Sarpsborg. Det hele begrunnes i at det fra samme dato blir bestemt at hovedpostruten mellom Christiania og Svinesund skal gå over Sarpsborg.Dermed får Sarpsborg status som postkontor. *(Departementstidende 81/42)*

Det er i denne sammenheng vi må se påskriften "Den nye Bipost vedkommende"; med referanse i en allerede eksisterende bipostrute fra 1840. **Fra poststedsdatabasen:** Ved Kgl. res.9.1.1886 ble det fra 1.7.1886 opprettet en ukentlig bipostrute ved gående bud mellom Rødenes og Mysen.*(Sirk.15, 6.7.1886.)* Fra 1.7.1888 ble det opprettet en ukentlig kjørende bipostrute mellom Ørje og Mysen om Rødenes poståpneri i stedet for den tidligere gående bipost mellom Rødenes og Mysen.*(Sirk. 16, 25.6.1888.)* Følgende opplysninger om postale forhold er hentet fra **Brochmann's kallsbok**:

*"1838 androg Krabbe(sogneprest) i Mangel af Postaabneri i Amtet om Bidrag til et Postbud." (om han erholdt Bidrag ved jeg ikke)*Om postforholdene på prestegården i 1885***:" Posthenting paa Kallak. 3 Ture om Ugen a 15km. Frem og tilbage er 45 km.pr Uge2340 km pr.Aar. Da Embedsposten kan forlanges bragt frem til Embedsmanden søgte og erholdt ieg i 1885 Kr.2 aarlig som Bidrag til Postexpresse. I Postdepartementet lod man mig underhaanden vide, at dette var at betragte som tilhørende Embedet herefter, og at jeg selv kunde økonomisere med Bidraget efter forgodtbefindende, hvorfor jeg fik istandbragt en Overenskomst med Klokkerudfjerdingen om fælles Posthenting. Hvortil jeg i Begyndelsen bidrog 10 Kr.aarlig, senere mer, 15-20 Kr. Men da Kirkedepartementet fik det at vide, slog det strax Bidraget ned til hva ieg virkelig lagde du, uagtet ieg oplyste hvilke aarlige Besværligheder ieg havde havt med at holde Fællesskabet vedlige. Et fast Bidrag maa dog vist atter kunne tilveiebringes.* Men her i Bygden maa det være Prestens Privathemmelighed. Allerede som det nu er, ved man at lade Presten betale Postbudet og underhaanden at benytte sig af Prestens Postbud. ****

Erstatning for udgifter ved Afhenting af Embedsbreve,(Bidrag til Posthenting); faaes kun paa særskilt Henvendelse til Kdep.art. een Gang om Aaret.

Etter at kirketjenerstillingen ble underlagt husmannsplassen Nyborg (Nybøl), ble prestegårdens posthenting besørget av en av sønnene på dette bruket.

Postgangen var i 1885 saadan: Postaabnerier paa paa Kallak og Høgebøl.(Rømskog) Til Kallak kom Posten hver Søndag og Thorsdag Formiddag fra Kristiania over Fredrikshald; desuden gikk der med Returskydsen samme Dags Eftermiddag Post fra Mysen til Kallak. Vilde Presten skrive til Lægen ved Ørje, havde han dertil Anledning 2 gange om Ugen via Mysen og Fredrikshald! Vilde han skrive til Skovtilsynsmanden i Høland (2 mil borte) kunde det ske to Gange i Ugen via Mysen og Christiania, og Skovtilsynsmandens Svar maatte gaa nordenom Christiania og søndenom Fredrikshald for at komme hid! Hvad dette var sinkende ved Embedskorrespondance med Prosten o.A. siger sig selv. I 1886 erholdtes en tredje Postforbindelse mellem Kallak og Mysen hver Tirsdag. I 1891;Ny postordning med 3 ganger ukentlig post til Christiania; Poståpneri i Kroksund"; Sommerpost med dampskibet "Turisten", der dog senere atter bortfaldt; samt Postaabneri også i Krogsund og Postgang til Rømskogen baade Tirsdag og Fredag.(Før kun hver Lørdag) Samtidig Telefonforbindelse mellem Ørje og Fredrikshald. I 1894 ere Postforholdene følgende: Post fra og til Christiania via Mysen Tirsdag, Thorsdag og Lørdag. Samme Dage Post til og fra Ørje (fra Kallak). Postgangen med Dampskibet ophævet. – Postaabner i Krogsund og Post til Rømskogen to gange: Mandag og Fredag, fra Rømskogen Tirsdag og Lørdag.

1897; "straks over nytaar begyndte landpostbudrute fra Ørje paa Østsiden av Rødenessjøen. 1.Juli 1901 begynte posten Mysen-Ørje "at gaa med Diligence" **1910**; 1.Juli dette år begyndte postautomobil-rute Mysen-Kallak-Ørje. **1917**; Daglig postrute fra Kallak til Kroksund begyndte. (før 3 ganger i uken.)Den siste betraktning hva angår posten fra Brochmann's hånd får være følgende linjer under rubrikken om **"Drukkenskabens forbannelse";** der han utdyper:

" naar det Offentlige selv i Aarevis foregik Bygden med slet Exempel, idet Posten langt ind i min Tid kom hver Søndag baade Formiddag og Eftermiddag til Kallak, saa der var fuld Posttrafik hele Dagen"!!

Dette var i 1885, og bedre var det vel ikke med den saken sommeren 1887 da "D/STuristen ble satt i rute; Brochmann fortsetter:"Det er Konfortabelt og smukt, men skjæmmer sig selv og sin smukke Salon ved modbydeligt Fylderi. Naar skal det blive bedre dermed?" Om det ble noe bedre senere sier skriften ingen ting om.

D/S Turisten ved Ørje sluser i 1905.

10 av distriktets menn gikk sammen om anskaffelsen av ***"D/STuristen"*** etter at aksjeselskapet Engebret Sooth ble oppløst i 1886.

Skipet kom i virksomhet fra 1887, og i Brochmanns kallsbok er det opplysninger om at skipet var postførende med "sommerpost" i perioden 1891-1894.

4-rings nummerstempel nr 479, ble tildelt skipet i år 1900. **Kronet posthornstempel** ble tildelt skipet 13.3.1936, nedlagt 1963. Skipet trafikkerte i ruten Tistedalen-Skullerud.

"Sommerpost med Turisten der dog atter bortfaldt"(Brochmann 1891) Og i 1894:***"Postgangen med Dampskibet ophævet"*** * Skipet er oppført med **3-rings nr. stempel nr.25** i **"Danielsen"**, og det kan være i perioden fra 1894 til 1900 dette stempelet var i bruk på denne båten.

Både D/S Engebret Soot" og D/S Turisten var oppsatt med postkasser om bord, noe som var vanlig der skipene ikke hadde posteks-peditør.(Sirkulære datert 28.7.1886.)Fra 1.7.1890 kom det i stand en avtale med poststyret, og det er her det bekreftes at Turisten skal gå i sommer-halvåret. Det er videre kjent at post befordret med lokale skip oftest ble ilandført på nærmeste poståpneri/kontor for postbehandling der. Dette er en av grunnene til at stempelavtrykk på forsendelser fra disse båtene er svært sjeldne.

Samtidig med den nye bipost fra Moss, fikk Eidsberg tildelt enrings-stempel.

Portofri bankoforsendelse, militærsak.

Portofritt bankobrev fremsendt i den nye bipostruten fra Eidsberg til Rødenes i 1859. Adressaten;"**Hr. commandeersergeant Olsen a/ Huser i Rødenæs"** er den samme som skal komme til å overta poståpnerstillingen i Rødenes på midlertidige vilkår etter mordet på poståpner Michelsen noen år senere. Utskriften på begge brev peker på neste poståpners navn og poståpneriets beliggenhet på gården Huser i Rødenes i hans tjenesteperiode .(Poståpner i perioden 1.7.1873 til 1.11.1874.) Portofrihet er her gitt av militær myndighets-person med kapteins rang.

Frankoforsendelse.

Dette brevet er trolig utvekslet fra jernbanen, og fremsendt i den gamle bipost fra Sarpsborg med uttak i Eidsberg.Videre frembrakt til Rødenes i den nye bipost.

"Overgangen"

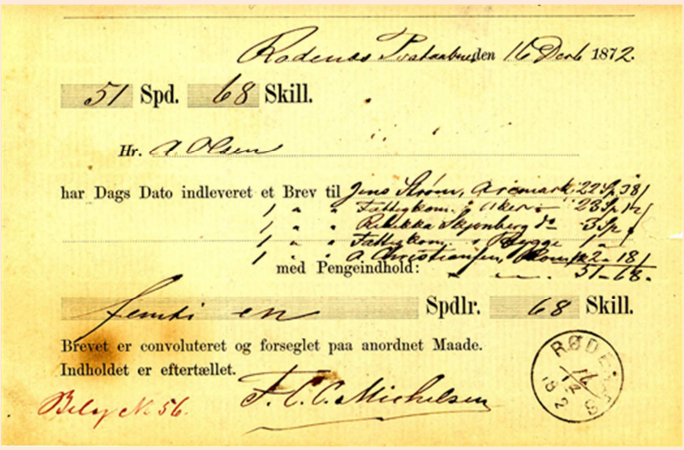

På denne blanketten finner vi Michelsen's postale underskrift på blankett for innleverte bankobrev ,16.12.1872; for siste gang signert på materialet jeg har hatt til rådighet. Kvitteringen er paradoksalt nok gitt til A.Olsen som overtok poståpnergjerningen etter Michelsen i en overgangsperiode. Dette var ved "juletider", og lite visste de vel begge om hva som skulle komme til å hende et halvt år frem i tid!

Amund Olsen Huser.

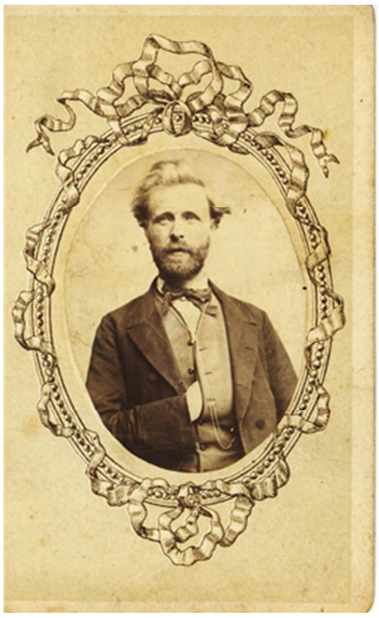

Amund Olsen Huser, 1827-1895, født og bodde på gården Huser i Rødenes. Utdannet som under-offiser i Fredrikshald og dimittert med fanejunkers grad. Stort engasjement i det offentlige med verv som ordfører i Rødenes, stortings-representant for Smaalenenes amt og medlem av riksretten. Så vidt jeg kan se satt han som medlem, og i styrer for de fleste kommisjoner og foreninger i Rødenes på denne tid.

I 1862 ble han valgt inn i Direksjonen for Dampskibet Engebret Sooth, og førte regnskapene her i flere år. I denne Direksjon satt også poståpner Michelsen som ordfører, og når det fatale skjedde ved St. Hanstider i 1873, var det nok naturlig for Amund Olsen Huser å gå inn for å avhjelpe den akutte situasjon som hadde oppstått for posten i Rødenes. Det er grunn til å tro at fanejunker Olsen med sin militære bakgrunn nå gikk rett i "krigen", og i virkeligheten sikret postgangen til og fra Rødenes fra første dag etter tragedien. I følgeskrivet til poståpner-beskikkelsen formoder postmesteren i Sarpsborg at 1.Juli er datoen som "ansees" riktig for offisiell tilsetting. Det var "skjebnens makt" som førte Amund Olsen til poståpner i Rødenes, en stilling han heftet ved til november 1874.

Som Actionær pa Dampbaaden "Engebreth Sooth" der er bygget ved Femsøen og bestemt til at passere dette Vasdrag, blew jeg om Vaaren1862 forledet til at tegne mig som medlem af et nyt selsab, hvis hensigt var at kjøbe bemælte Dampbaad "Engebret Sooth" der af det gamle elskab var avkrævet til offentlig Auction og blev da solgt for den paa samme hvilende Gjeld = 3500,- Spd. Den23e August 1862 Blev jeg valgt som Medlem af Directionen herfor og bestaar foruden mig: F.C.C. Michelsen som ordfører, Petter Aarnæss og A. Taraldrud.

(Fra A.O.Huser's Biographier og Memoirer.)

Følgeskriv fra postmesteren i Sarpsborg

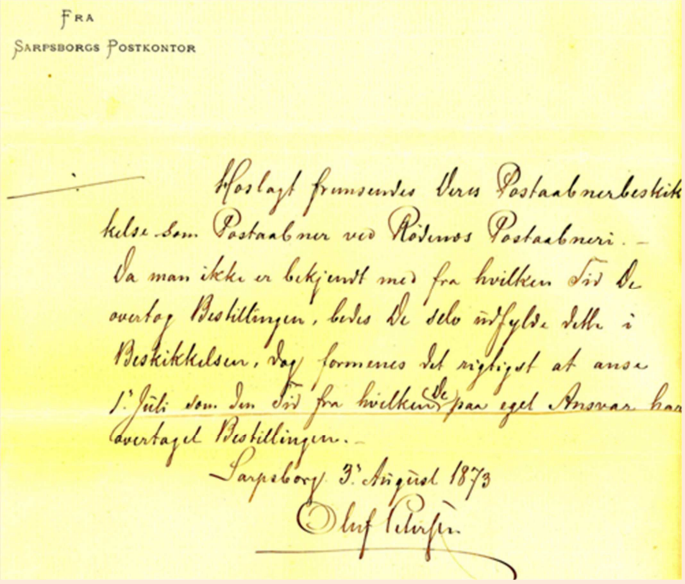
Fra
Sarpsborgs Postkontor

Hoslagt fremsendes Deres Postaabnerbeskikkelse som Postaabner ved Rødenæs Postaabneri.- Da man ikke er bekjendt med fra hvilken Tid De overtog Bestillingen, bedes De selv indfylde dette i Beskikkelsen, dog formenes det riktigst at anse 1. Juli som den Tid fra hvilken De paa eget Ansvar har overtaget Bestillingen.-

Sarpsborg 3. August 1873

Oluf Petersen

"Hoslagt fremsendes Deres Postaabnerbeskikkelse som Poståner ved Rødenæs Postaabneri.- Da man ikke er bekjendt med fra hvilken Tid de overtog Bestillingen, bedes De selv indfylde dette i Beskikkelsen, dog formenes det riktigst at anse 1.Juli som den Tid fra hvilken de paa eget Ansvar har overtaget Bestillingen"

Sarpsborg 3.August 1873,Oluf Petersen.

Postaabnerbeskikkelse; "Indtil Videre til Postaabner"

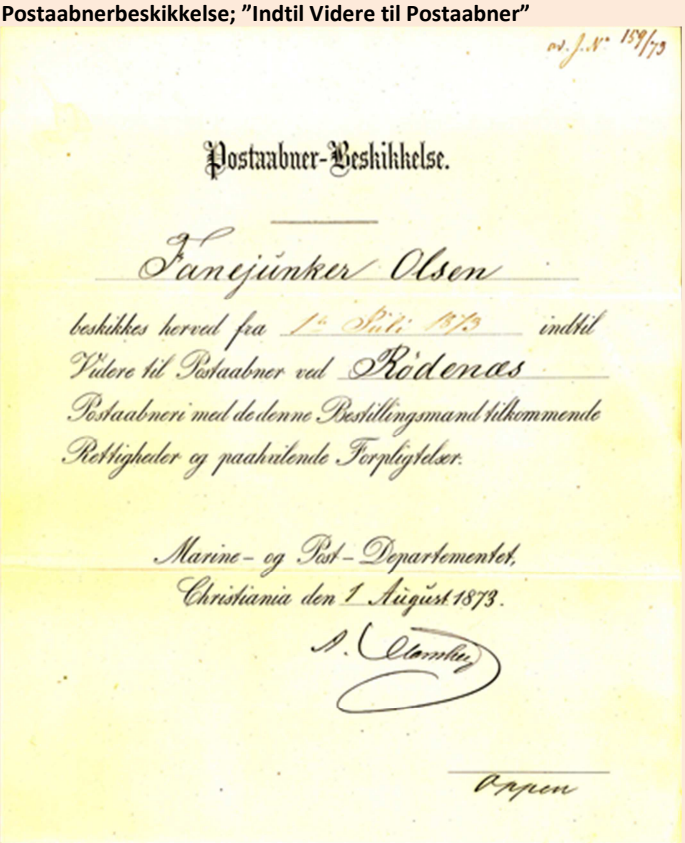
ad. J.N.° 158/73

Postaabner-Beskikkelse.

Fanejunker Olsen

beskikkes herved fra 1.° Juli 1873 indtil Videre til Postaabner ved Rødenæs Postaabneri med de denne Bestillingsmand tilkommende Rettigheder og paahvilende Forpligtelser.

Marine- og Post-Departementet,
Christiania den 1 August 1873.

A. Blomley

Oppen

I følgeskrivet til poståpner-beskikkelsen blir fanejunker Olsen bedt om for egen hånd å fylle inn dato for overtakelsen av bestillingen, noe han tydeligvis har etterkommet.

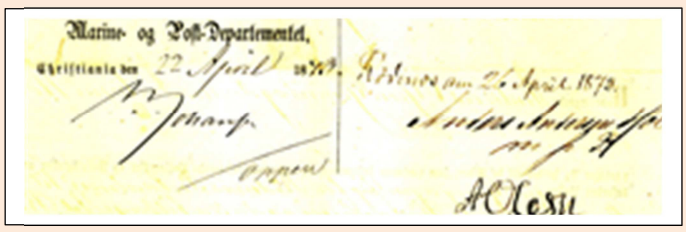
Marine- og Post-Departementet,
Christiania den 22 April 1873.

Rødenæs den 26 April 1873.

Oppen

Underskifter fra kontrakten til høyre.

"Frankeringsmidler"

På en av sluttsidene i den gamle postprotokollen fant jeg frimerkebestillingen fra Amund Olsen:

"Modtaget Postaabneriet den 3.Juli.1873".

Bestillingen omfatter diverse utgaver av posthorn skilling utgaven, representert ved Nk.nr.16,17,18 og19; i alt pålydende 8 Spd.117sk.

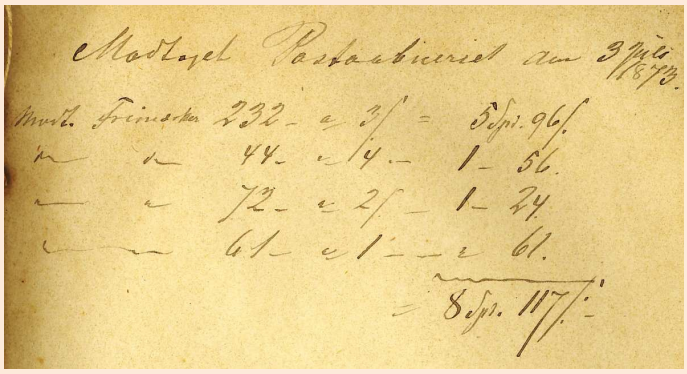
Modtaget Postaabneriet den 3 Juli 1873.

Modt. Frimerker 232 - a 3/ = 5 Spd. 96/
" " 44 - a 14 - 1 - 56.
" " 72 - a 2/ - 1 - 24.
" " 61 - a 1/ - a 61.
= 8 Spd. 117/.

"Den Brevet paahvilende Portos Beløb."

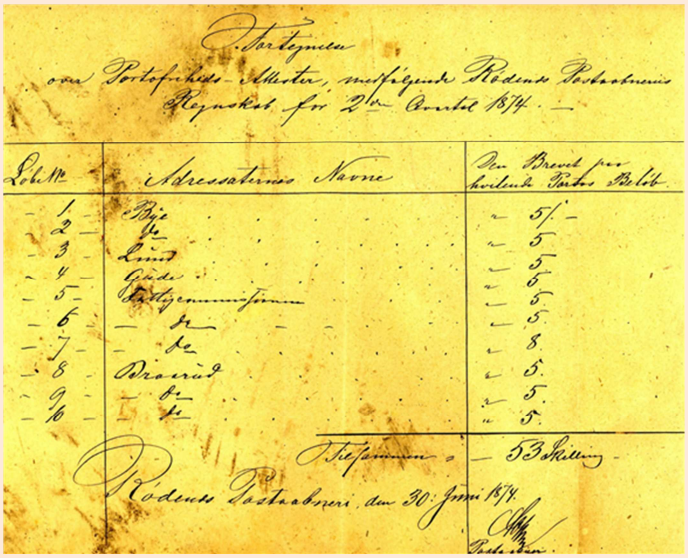
Fortegnelse
over Portofrihets-Attester, medfølgende Rødenæs Postaabneris Regnskab for 2.den Qvartal 1874.

Løb.No	Adressatens Navne	Den Brevet paahvilende Portos Beløb
1	Bie	5/
2	do	5
3	Lund	5
4	Gade	5
5	Kristjansen	5
6	do	5
7	do	8
8	Broerud	5
9	do	5
10	do	5
	Tilsammen	53 Skilling

Rødenæs Postaabneri, den 30. Juni 1874.

A. Olsen
Postaabner

Fortegnelsen over portofrihets-attester for 2 kvartal i 1874, signert Rødenes poståpneri 30.Juni 1874. A.olsen, Postaabner. Fortegnelsen gir opplysninger om personer og kommisjoner som i "embeds medfør" var attestberettiget til portofrie forsendelser fra og til Rødenes poståpneri i 1874.

"Postkarle"

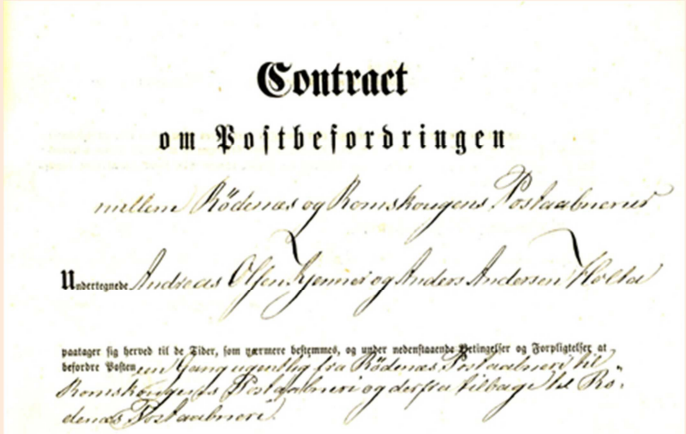
Contract
om Postbefordringen
mellem Rødenæs og Romskogens Postaabneri

Undertegnede Andreas Olsen Kjenner og Anders Andersen Holta

paatager sig herved til de Tider, som nærmere bestemmes, og under nedenstaaende Betingelser og Forpligtelser at befordre Posten mellem Rødenæs Postaabneri til Romskogens Postaabneri og derfra tilbage til Rødenæs Postaabneri

Kontrakt for postbefordringen mellom Rødenæs og Roumskogen; signert "med påholden penn" den 26 April 1873. Posten skulle befordres av Anders Andersen Holta og Andresas Olsen Kjenner med virksomhet fra 1.4.1873. For hver tur med retur skulle det utbetales 60 sk. kvartalsvis fra postmesteren i Sarpsborg. Poståpneriet på ***Rømskog*** ble opprettet ved Kgl. res.19.9.1870, i virksomhet fra 15.10.1870, og med bipost til og fra Rødenes poståpneri.

Brev fra postmesteren i Sarpsborg datert 9.1.1874 omhandler postrutene mellom Rødenes poståpneri og Ødemark, (2 1/8 mil) Rødenes –Roumskogen og mellom Eidsberg og Rødenes.(2 1/8 mil) Dette omhandler post og skyssgodtgjørelsen for befordrerne; utmålt fra veilengden mellom poståpneriene. Følgende passasje i brevet bekrefter beliggenheten til poståpneriet i Rødenes i denne overgangsperioden:*"**Veilængden mellem Rødenæs Postaabnerie (Huser)** og **Eidsbergs Postaabnerie** bliver den samme som mellem Kallak og sidstnevnte Postaabneri" (* I en randbemerkning fra postkontrakten om befordring av posten mellom Kallak og Eidsberg fra April 1857, er veilengden presisert til 2 1/8 mil, eller 4 1/4mil-frem og tilbake.)

Formuleringen fremkommer fordi ***postbefordrer*** *(skydskarl)* ***O.A. Kallak*** tydeligvis har forlangt ytterligere betaling fordi han mener lokaliseringen på Huser øker veilengden i ruten. Veilengdene mellom poståpneriene er imidlertid nedfelt i skriv fra departementet til postkontoret i Sarpsborg datert25.11.1873, hvorpå det herfra kreves ny kvartalsavregning før eventuell utbetaling kan skje.

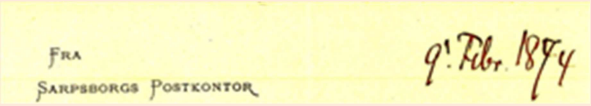
Fra
Sarpsborgs Postkontor
9. Febr. 1874

I et annet brev fra postmester Oluf Petersen i Sarpsborg heter det :*"Deres skrivelse 6' dennes har jeg i dag modtaget. Det havde været det Riktige om Postbefordreren mellem Rødenæs og Eidsberg helre havde indsendt Skydsregning som vanlig, og senere henvendt sig til Dept. om yderligere godtgjørelse, dersom han ansaa sig forurettiget"*

Johan Peter Iversen.

Fra 1.11.1874 er det igjen poståpnerskifte i Rødenes, denne gang landhandler Johan Peter Iversen. Nå er poståpneriet tilbake der det begynte på skyss-stasjonen Kallak, og Iversen står i poståpnertjenesten f rem til 14.6.1895. I et brev fra Marine og Postdepartementet 30.1.1878, bekreftes en utbetaling fra Zahlkassen, stor **kr.106,67** til: ***" den faste Station Kallak i Rødenæs for Aaret 1877"***

Postbehandling 1.juledag.

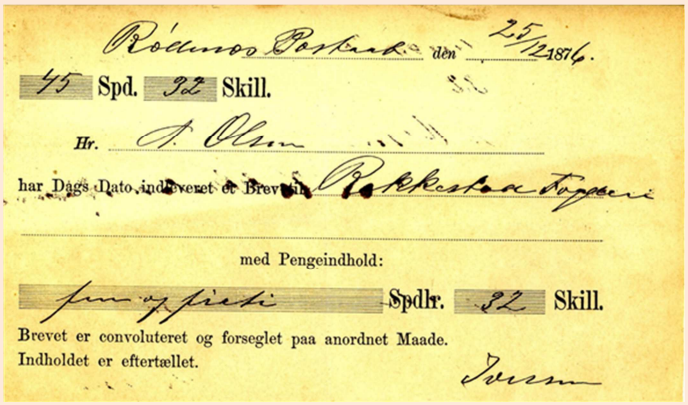
Rødenes Postkontor den 25/12 1876.
45 Spd. 32 Skill.
Hr. A. Olsen
har Dags Dato indleveret et Brev til Rokkestad Tømmerflyderi
med Pengeindhold:
fem og fjerdi Spdlr. 32 Skill.
Brevet er convoluteret og forseglet paa anordnet Maade.
Indholdet er eftertællet.
Iversen

Dette må være en av de siste kvitteringer gitt for innleverte bankobrev ved poståpneriet i Rødenes i skillingperioden. Kvittering er gitt 25.12.1876; 1juledag! Ennå godt at dette var før Sogneprest Brochmann hadde tiltrådt sin tjeneste i Rødenes prestegjeld. Poståpners signatur.

Mynt og meter-konvensjonen.

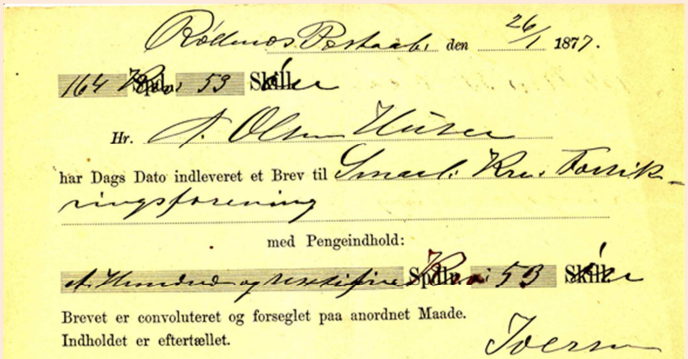
Rødenes Postkontor den 26/1 1877.
164 Spd. 53 Skille
Hr. A. Olsen Huser
har Dags Dato indleveret et Brev til Smaal. Rev. Forsikringsforening
med Pengeindhold:
et Hundrede og femtifire Spdlr. 53 Skille
Brevet er convoluteret og forseglet paa anordnet Maade.
Indholdet er eftertællet.
Iversen

Fra1.1.1877 trådte mynt- og meterkonvensjonen i kraft. Her har poståpner Iversen på "finurlig vis" improvisert kvittering på gammel blankett. Noen ny syntes ikke tilgjengelig – eller sparte man rett og slett penger?

Lokal postbefordring.

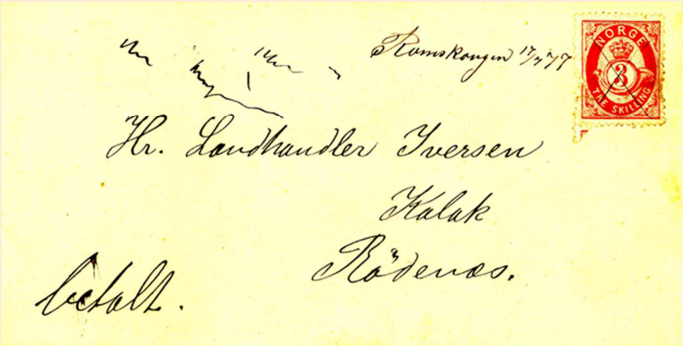
Rømskogen 17/4 77
Hr. Landhandler Iversen
Kalak
Rødenes.
betalt.

Dette brevet til landhandler og poståpner Iversen er befordret i bipostruten mellom Rødenes og Rømskog, før omtalt og i virksomhet fra 15.10.1870. Rømskog fikk annullere sine frimerker med blekkkryss og håndskrevet stedsnavn helt frem til 1886, da poståpneriet fikk tildelt et datostempel av vanlig 2-rings type. Som vi ser av kontrakt om postbefordringen mellom Rødenes og Rømskog, skulle posten befordres av ***Anders Andersen Holta*** og ***Andreas Olsen Kjenner*** med virkning fra 1.4.1873. Da er det vel rimelig å tro at en av disse har "hatt hånd" om dette brevet.

Gunnerius Andersen.

Fra 14.6.1895 blir handelsbetjent Gunnerius Andersen konstituert som poståpner ved Rødenes poståpneri med fast ansettelse samme år. Han står i tjenesten frem til 2.10.1929.

Banko.

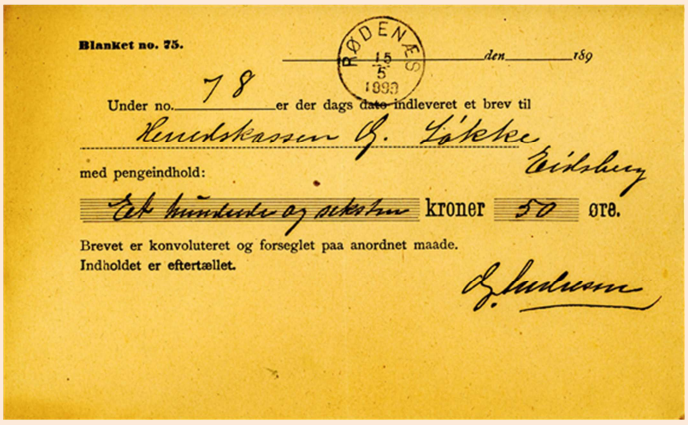
Blanket no. 75.
Rødenes 15/5 1898
den 189
Under no. 78 er der dags dato indleveret et brev til
Renteskassen Kr. Søkelse Eidsberg
med pengeindhold:
Et hundrede og otretten kroner 50 øre.
Brevet er konvoluteret og forseglet paa anordnet maade.
Indholdet er eftertællet.
G. Andersen

På blankett nr.75 er det gitt kvittering for et innlevert bankobrev til Eidsberg 15.5.1898, alt ordnet med poståpneriets datostempel og poståpner ***Gunnerius Andersen****'s* signatur.

Rekommandert.

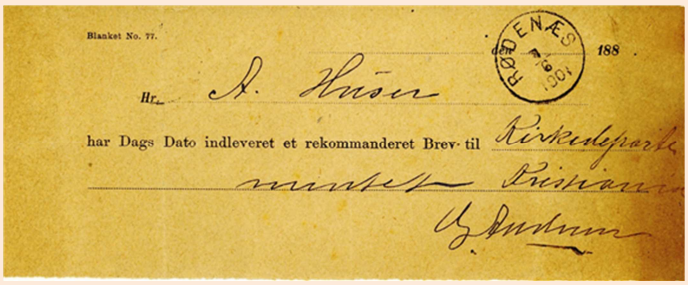
Blanket No. 77.
Rødenes 7/6 1901
188
Hr. A. Huser
har Dags Dato indleveret et rekommanderet Brev til Kirkedepartement
mindet Kristiania
G. Andersen

På blankett nr.77 er det gitt kvittering for et rekommandert brev til Kristiania, innlevert ved poståpneriet i juni 1901. Poståpners signatur.

Den videre utvikling for poståpneriet i Rødenes er slik:

Poståpnerskifte 2.10.1929, hvor handelsmann ***Hans Edvard Andresen*** blir konstituert. Navnet ble fra 1.5.1931 endret til ***Kallak***.(Sirk.11, 17.4.1931.) Fra 1.9.1960, blir ***Gudmund Kristoffer Andresen*** midlertidig ansatt, og konstituert fra 1.1.1961.

Poståpneriet ble nedlagt 30.11.1989.

Musketerpost, Kongelig Tjeneste. Den optimale postbefordring.

Avslutningsvis kan det være interessant å vise noen eksempler på militær og privat postbefordring. Både for de militære og fra postens side var hensikten hele tiden å få til en raskest mulig befordring av posten. Under tiden var det også konflikter mellom det militære og postvesenet, særlig problematisert med fritak fra militærtjeneste for "Postkarler." Det er likevel mer interessant å se på samspillet mellom posten og det militære, hvor felles nytte etter hvert førte til bedre veier, utvikling av rutenett(postruter), og dermed en hurtigere og mer hensiktsmessig befordring av posten for alle.

"Leilighetsbefordring"

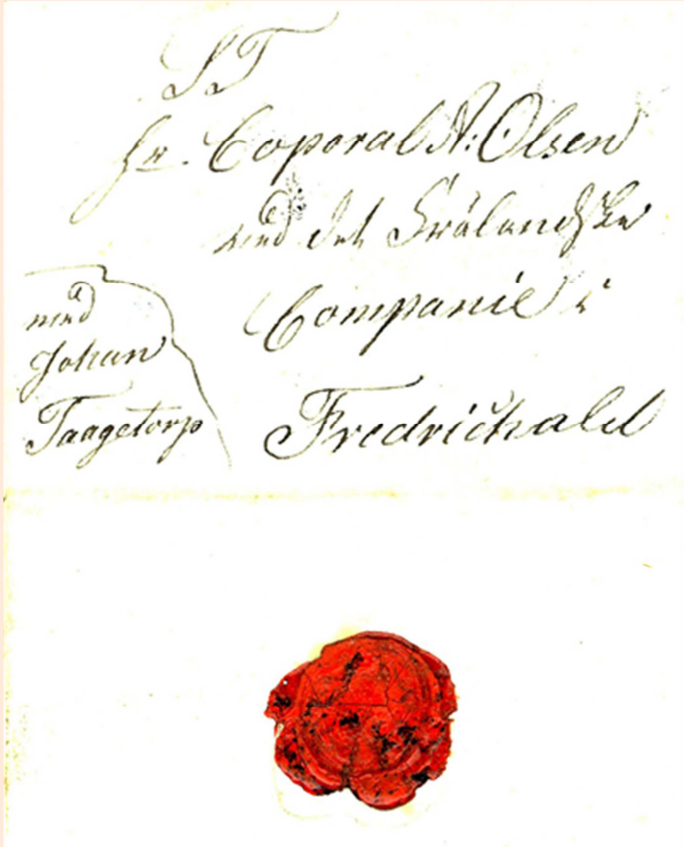

Leilighetsbefordret brev med navngitt bud mellom Rødenes og Fredrikshald med påskriften:*" **med Johan Taagetorp."*** Brevet begynner slik:*" Eftersom det falder Bud til Byen, saa vil jeg skrive……."* Brevet er datert 19de Marts 1849. I de første årene etter at bipost-ruten mellom Moss og Rødenes var kommet i virksomhet i 1857, ser vi fremdeles en utstrakt leilighetsbefordring av brev i distriktet . Noen formuleringer fra 1858-59: *"og sende till mig neste Paastdag;,---"Nu maa jeg slutte for denne Gang da min tid er kort og Budet venter";----"Da det nu gaar Bud, faar jeg i al Korthed skrive nogle ord til Dig";---"Jeg har ventet hver Postdag i lang Tid, men har ikke faaet noget Brev fra Dig"* 4 skilling kunne brukes til noe annet!

"Magtpaaliggende"

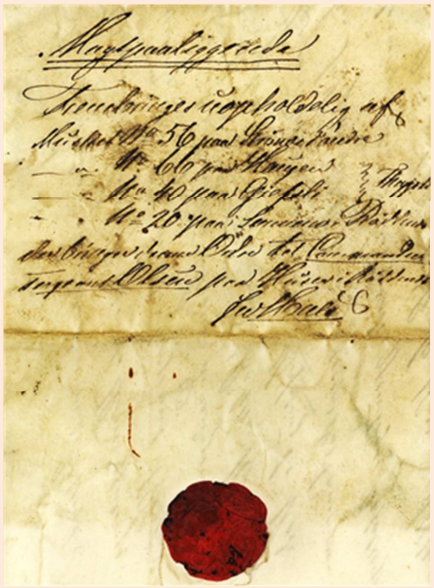

" Frembringes uopholdelig af Musket no.56 paa Strønæs Søndre, no.66 paa Haugen, no.40 paa Grefsli (Thrygstad), no.20 paa Sannem i Røddenæs, der bringer denne Ordre til Commandersergeant Olsen paa Huser i Røddenæs.

" Inden Kl.12 i Aften."

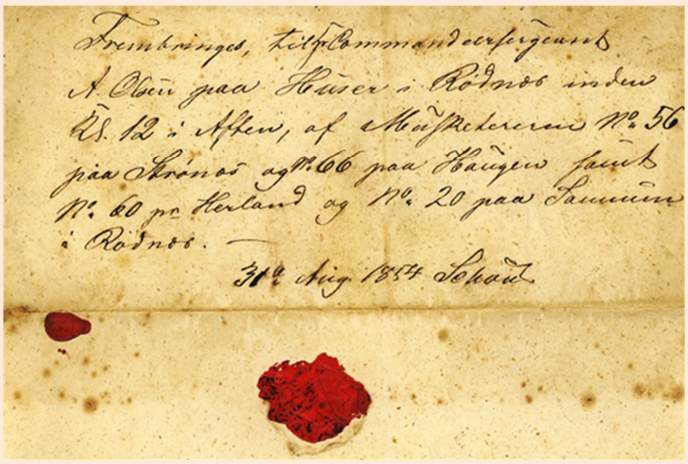

" Frembringes til Ccmmandersergeant A.Olsen paa Huser i Rødnæs inden Kl.12 i Aften, af Musketererne no.56 paa Strønæs og no.66 paa Haugen samt no.60 paa Herland og nr.20 paa Sannem i Rødnæs". 31 Aug.1854 Schou.

Brevene er befordret i det vi kan kalle en lokal regimentpost for det "***Frølandske Compagnie***"

"Underveis-brev" i den nye bipost fra Eidsberg til Rødenes.

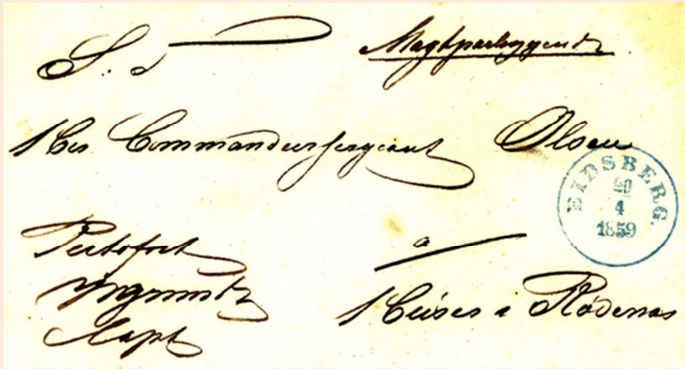

Brevene fra 1854 viser at postrutene i "Smaalenenes Amt" ennå ikke var utbygd på en slik måte at militære myndigheter kunne få sin post frem i tide. På denne tiden var Amund Olsen Huser tilbake på gården Huser i Rødenes som "Commandersergeant"; etter endt militærutdanning i Fredrikshald. Han var avhengig av å få sine ordrer hurtig tilsendt og levert; uten unødig opphold. Utviklingen går nå i riktig retning. "Den nye bipost" mellom Moss og Rødenes hadde nå vært i virksomhet i snart 2 år. Bipostruten var tydeligvis så velfungerende at militære myndigheter nå kunne sende sine ordrer med vanlig post, i alle fall mellom Eidsberg og Rødenes. Igjen påskriften "Magtpaaliggende", med overveiende sannsynlighet et dobbelt budskap til h.h.v. befordrer og adressat om forsendelsens viktighet.

På disse brevene ser vi ofte ord og formuleringer som: "***Magtpaaliggende***", "***Frembringes uopholdelig***", "***Dette Brev, der af Kongelig Tjeneste angaaende leveres" Gaar som anført uden ringeste ophold."*** Dette er vendinger som vi kjenner igjen fra post-historien, i våre dager bedre kjent ved uttrykket

"Posten skal frem".

(Wilfred Wasenden skriver om begrepet "Magtpaaliggende" i Budstikka nr.3-2014,s.5.)

Sarpsborg 21.8.2015, Øyvind Midtlid.

BUDSTIKKA

mottar trykningsbidrag fra følgende firmaer
Skanfils Moldenhauer-auksjon
Kjell Germeten AS
Engers Frimerker
Skanfil Auksjoner AS
Norsk Posthistorisk Selskap takker for bidragene.

74. auksjon 13. og 14. november 2015

88. auksjon 27. og 28. november 2015

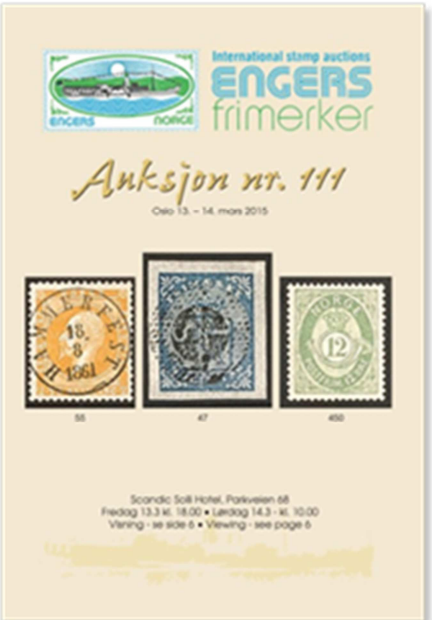

112. auksjon 9. og 10. oktober 2015

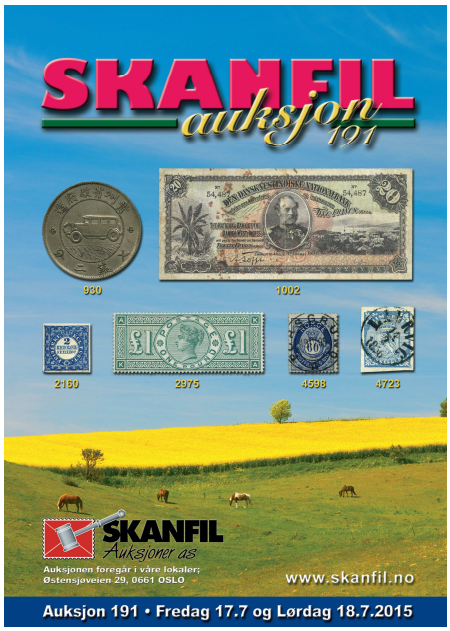

192. auksjon 16. og 17. oktober 2015